



Estd : 1993

Gramonnati Mandal's

Arts, Commerce & Science College

Narayangaon, Taluka - Junnar, Dist - Pune 410 504

Phone No-(02132) : 242582, 244862 E.mail : acsc232@gmail.com Web : acscnarayangaon.com

NAAC - Re-accredited 'A' Grade College

Affiliated to Pune University

ID. No. - PU/PN/AC/100/(1993)

3.3.4 Number of research papers per teacher in the Journals notified on UGC website during the last five years (8)

Sr. No	Title of the Paper	Name of the author/s	Department of the teacher	Name of the Journal	Year of publication	ISBN/ISSN number	Link of the recognition in UGC enlistment of the Journal
1	Recent trends in Indian Banking Sector	Dr. A. R. Ghumatkar	Commerce	International Research fellows association Research Journey	2017	2348-7143	
2	Vachan sanskruti vikas ani granthalayachi bhumika	Dr. M. E. Dongare	Marathi	International journal of multifaceted and multilingual studies	2017	2394-207X	
3	Synthesis & Characterization of Pectin – N-isopropyl acrylamide modified graft co-polymers for potential Applications.	Prof. SutarPrashant B.	Chemistry	International Journal of Scientific Research in Science & technology	2017	2395-602X	
4	Variation of beta radiation counts with water content in OcimumTenuiflorum&AzadirachtaIndica plant leaves.	Prof. S.S. Thakare	Chemistry	Int. J. of Scientific Research in Sci. & Tech.	2017	2395-602X	
5	Study of Physico-chemical Parameters for Soil Quality of Agricultural Field Used in Villages of Nanded-(Maharashtra), India,]	Prof. Gajulwar D	Chemistry	International Journal of Scientific Research in Science and Technology	2017	2395-602X	
6	Regio-Selective Nitration of Phenols Using Phosphorus Based Ionic Liquids,	Prof. Gajulwar D	Chemistry	International Journal of Scientific Research in Science and Technology	2017	2395-602X	
7	Polyethylene Glycol (PEG-400): As Green Reaction Media for Rapid Synthesis of Preparation of Isoxazolinederivatives and Its Antimicrobial Screening,	Prof. Gajulwar D	Chemistry	International Journal of Scientific Research in Science and Technology	2017	2395-602X	
8	Forensic accounting : The speciality practice area of Accountancy	Dr. A. R. Ghumatkar	Commerce	An International multidisciplinary half yearly research journal Peer reviewed reffered and UGC Listed journal Journal no -47023	2018	2319-8508	
9	Higher education in the new age of globalization	Dr. S. D Takalkar	Commerce	Aarhat multidisciplinary international education research journal	2018	2278-5655	
10	Impact of demonetization on Indian agriculture	Dr. S. D Takalkar	Commerce	International Research Journal of Multidisciplinary studies	2018	2454-8499	
11	ekonisavya shatkatil marathi rangbhumii ani striyanche prashn	Dr. U.A. Pathare	History	Aarhat multidisciplinary international education research journal	2018	2278-5655	
12	mahila sabalikaran : garaj ani kaydevishayak upayyojna	R. B. Mahanvar	History	Chronicle of humanities and cultural studies	2018	2454-5503	

13	Hindi upanyaso me adivasi vimarsh (alma kabutari upanyas ke vishesh sandarbh me)	Dr. D. W. Mohite	Hindi	International multilingual research journal vidyavarta	2018	2319-9318	
14	Vijaya vad yanchya runanubandh kathasangrahatil jeshth nagarikanche prashn	Dr. M. E. Dongare	Marathi	International reserch journal of multidisciplinary studies	2018	2454-8499	
15	METAL CONTAMINATION IN WATER AND BIOACCUMULATION OF METALS IN THE PLANKTONS ,MOLLUSCS AND FISHES IN NARAYANGAOS ON THE STRETCH OF MEENA RIVER OF JUNNER PLATEAU , INDIA.	Dr. R. J. Jamadar	Zoology	SCHOLARLY RESEARCH JOURNAL FOR INTERDISCIPLINARY STUDIES	2018	2319-4766	
16	The challenges and opportunities of E-commerce in India	Dr. S.M. Fulsundar	Economics	Aarhat multidisciplinary international education research journal	2018	2278-5655	
17	Social science reserch in India : basic challenges	Dr. S.M. Fulsundar	Economics	International journal of multifeceted and multilingual studies	2018	2394-207X	
18	An Evaluation of plankton diversity and abundance of Meena River with reference to Pollution	Jamadar	Chemistry	International Journal of Scientific Research in Science and Technology	2018	2395-6011	
	British Rajvat aani tiche Bhartavaril Parinam	Dr. U.A. Pathare	History	Journal of Research Development	2018	2230-9578	
19	Tourism in India : an Overview	Dr. S. D Takalkar	Commerce	Peer reviewed reffered and UGC listed journal	2019	2277-5730	
20	ekonisavya shatkatil parampara v adhunikatevishai ramkrishn vishvnathanche vichar	Dr. U.A. Pathare	History	An international multidisciplinary quartely research journal Ajanta	2019	2277-5730	
21	shetkari ladhyachya netrutvatun sardar patel yancha rashtriy neta mhanun uday (1920-10930)	Dr. U.A. Pathare	History	International research fellows association research journey	2019	2348-7143	
22	Rashtriy congresschya sthapanet maharashtratil purvsuri sansthache yogdan	Dr. U.A. Pathare	History	International research fellows association research journey	2019	2348-7143	
23	sardar vallabhbhai patel yanche kartutv ani netrutv	R. B. Mahanvar	History	Research journy multidisciplinary international E-research journal	2019	2348-7143	
24	Sahityakruti v paritoshak prapt chitrapat	Dr. M. E. Dongare	Marathi	International research fellows association research multidisciplinary international e-research journal	2019	2348-7143	
25	Sanskrutik paryavaran ani marathi kavita sahsambandh	Dr. M. E. Dongare	Marathi	International research fellows association research multidisciplinary international e-research journal	2019	2348-7143	
26	sant tukaramanchya upma drushtantatil vaicharikata	Dr. M. E. Dongare	Marathi	International research fellows association research multidisciplinary international e-research journal	2019	2348-7143	
27	Family Environment, Coping with Resoures & Occupational stress in women' Special Issue; 99(B)	Dr. D. B. Shivane	Psychology	International research fellows association research journey	2019	2348-7143	
28	Psychosocial problems Occupational stress and Job Satisfaction of Advocates' Special Issue; 126 Impact factor: 6.261	Dr. D. B. Shivane	Psychology	International research fellows association research journey	2019	2348-7143	
29	Occupational Stress and Emotional Intelligence of Vocational And None Vocational worker'	Dr. D. B. Shivane	Psychology	International research fellows association research journey	2019	2348-7143	
30	Demonetization - Impact on Indian economy	Dr. S.M. Fulsundar	Economics	International research fellows association research journey International E-research journal	2019	2348-7143	
31	Krushhi Parytan : krushi kshetratil parytanachi navi disha	Dr. S.M. Fulsundar	Economics	International research fellows association research journey International E-research journal	2019	2348-7143	

Impact Factor - 3.452 ISSN - 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

Multidisciplinary International E-research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

December : 2017
SPECIAL ISSUE - XXIII

Chief Editor Prin. Dr. Dilip Shinde
Chief Editor Dr. Dhanraj Dhangar
Executive Editor Dr. A.K. Shinde

This Journal is indexed in :

- University Grants Commission (UGC) Sr.No.40107 & 44117
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmoc Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- Universal Impact Factor (UIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)
- Indian Citation Index (ICI)
- Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

Scanned by CamScanner

RESEARCH JOURNEY International Multidisciplinary E-Research Journal ISSN : 2348-7143
Impact Factor - (CIF) - 3.452, (SJIF) - 3.009, (GIF) - 0.676 (2013) December
Special Issue 23 : Commerce & Management
UGC Approved No. 40107 & 44117 2017

48	The Global impact of E-commerce on Society	Ms. Rupali K. Sanap	272
49	Goods and Service Tax – An Overview	Mr. Vijay M. Sukate	275
50	Impact of GST on Agricultural Sector	Dr. Sadhana V. Patil	281
51	GST – Structure, Audit, Advance Ruling & TDS Mechanism CA Dagade	Devendra Ajit, Dr. Brijmohan R. Dayma	285
52	E-Marketing In Digital India	Dr. Dhnade Rajendra B	293
53	Mobile commerce Issues: a Review	Mr. Bhagwan Haribhau Sarate	298
54	Impact of GST on Agricultural Sector	Dr. B.J. Bhandare	304
55	The Role of Eco Tourism In Socio-Economic	Dr. Dilip B. Shinde	308
56	Tourism Industry : A Means For Foreign Exchange Earnings	Dr. A.K. Shinde	313
57	A Comparative Study of Banking Services Rendered By Public, Private and Co-operative Banks	Dr. Patil Sujata Shivajirao	317
58	The Role of Agriculture Produce Market Committee in Agricultural Marketing (Study of Nashik APMC)	Ms. Pakdhane Smita N, Dr. Karuna D. Kushare	323
59	Prevailing Taxation Policy - its structure, governing bodies & challenges in its implementation	Dr. CA Trupti Gamaji Deore	332
60	Challenges of E-Commerce in India	Ms. Revita P. Jadhav	340
61	Emerging trends in Marketing Management in India	Ms. Nilima K. Pawar	346
62	Mobile Commerce: An Administrative Working Management in India	Ms. Nayan D. Kale	351
63	Recent Trends In Indian Banking Sector	Ms. Ghumatkar A. R.	354
64	Goods and Services Tax in India: An Overview	Dr. Barhate G. H.	358
65	An analytical study of Working Conditions in Chemical and Automobile Industries	Dr. M. B. Khandare, Ms. Priti Sonar	364
66	ई-व्यवसाय आणि ई-व्यवसायासामोरील आव्हाने	Mr. Subhash Bhosale	369
67	वस्तु व सेवा कर संरचना परिणाम, व्यवसाय व्यवस्थापन आणि कर आकारणी	Ms. S. K. Gaikwad	372
68	उभरते व्यापार के वर्तमान आयाम (Recent Trends in Emerging Business)	Dr. V.M. Dandekar, Dr. V.K Sharma & R.S.Rathore	375
69	Personalized Jewellery : A New Trend In Indian Gold Market	Ms. Anita M. Mishra, Dr. D.B.Shinde	377
70	An Analytical Study On Marketing Strategy of Malls in Western Maharashtra	Mr. Rijwan M. Shaikh	389

Our Editors have reviewed paper with experts' committee, and they have checked the papers on their level best to stop furtive literature. Except it, the respective authors of the papers are responsible for originality of the papers and intensive thoughts in the papers.

- Executive Editor

Website - www.researchjourney.net Email - researchjourney2014@gmail.com

Scanned by CamScanner

RESEARCH JOURNEY International Multidisciplinary E-Research Journal ISSN : 2348-7143
Impact Factor - (CIF) - 3.452, (SJIF) - 3.009, (GIF) - 0.676 (2013) December
Special Issue 23 : Commerce & Management
UGC Approved No. 40107 & 44117 2017

RECENT TRENDS IN INDIAN BANKING SECTOR

Mrs. Ghumatkar A. R.
Assistant Professor,
Arts, Commerce & Science College Narayangan, Pune.
Email Id- canopygardens1968@gmail.com Mobile No- 9763185608

Abstract
Today, we are having a fairly well developed banking system with different classes of banks – public sector banks, foreign banks, private sector banks, regional rural banks and co-operative banks. The Reserve Bank of India (RBI) is at the paramount of all the banks. The RBI's most important goal is to maintain monetary stability (moderate and stable inflation) in India. The RBI uses monetary policy to maintain price stability and an adequate flow of credit. The rates used by RBI to achieve this are the bank rate, repo rate, reverse repo rate and the cash reserve ratio. Reducing inflation has been one of the most important goals for some time. Growth and diversification in banking sector has transcended limits all over the world. In 1991, the Government opened the doors for foreign banks to start their operations in India and provide their wide range of facilities, thereby providing a strong competition to the domestic banks, and helping the customers in availing the best of the services. The Reserve Bank in its bid to move towards the best international banking practices will further sharpen the prudential norms and strengthen its supervisor mechanism.

Keywords – Banking Trends, Banking Sector, Globalization, Growth and diversification.

Introduction :
Today, we are having a fairly well developed banking system with different classes of banks – public sector banks, foreign banks, private sector banks, regional rural banks and co-operative banks. The Reserve Bank of India (RBI) is at the paramount of all the banks. The RBI's most important goal is to maintain monetary stability (moderate and stable inflation) in India. The RBI uses monetary policy to maintain price stability and an adequate flow of credit. The rates used by RBI to achieve this are the bank rate, repo rate, reverse repo rate and the cash reserve ratio. Reducing inflation has been one of the most important goals for some time. There has been considerable innovation and diversification in the business of major commercial banks. Some of them have engaged in the areas of consumer credit, credit cards, merchant banking, internet and phone banking, leasing, mutual funds etc. A few banks have already set up subsidiaries for merchant banking, leasing and mutual funds and many more are in the process of doing so. Some banks have commenced factoring business.

The Banking sector has been immensely benefited from the implementation of superior technology during the recent past, almost in every nation in the world. Productivity enhancement, innovative products, speedy transactions seamless transfer of funds, real time information system, and efficient risk management are some of the advantage derived through the technology. Information technology has also improved the efficiency and robustness of business processes across banking sector. India's banking sector has made rapid strides in reforming itself to the new competitive business environment. Indian banking

354 Website - www.researchjourney.net Email - researchjourney2014@gmail.com

Scanned by CamScanner

PRINT ISSN : 2395-6011
ONLINE ISSN : 2395-602X



National Conference on Green Approach towards Environment and Chemical Science

Organised by
Department of Chemistry
[Faculty of Science]

Gramonnati Mandal's, Arts, Commerce, Science College, Narayangaon,
Tal- Junnar Dist- Pune, Maharashtra, India

VOLUME 3, ISSUE 9, NOVEMBER-DECEMBER-2017

INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC
RESEARCH IN
SCIENCE & TECHNOLOGY

Email : editor@ijsrst.com Website : http://ijsrst.com

14	Synthesis and Characterization of Some Biologically Potent 2-(2-butyl-4-chloro-1H-imidazol-5-yl)-4H-chromen-4-one derivatives S. S. Gaikwad, D. V. Sonawane, D. N. Gaikwad, M. D. Sangale, Y. V. Bare	69-74
15	Synthesis and Antimicrobial Screening of Metal Complexes of 1-(5-Chloro-2-Hydroxyphenyl)-3-(2,4-Dichlorophenyl) Propane-1,3-Dione D. D. Suryawanshi, A. D. Suryawanshi, A. S. Padampalle, A. S. Rajbhoj	75-78
16	Cr Doped TiO ₂ Catalysts in Photocatalytic Degradation of Jakofix Red Dye (HE7B) N. N. Bhujbal, S. P. Takle, S. K. Khore, S. D. Naik, S. L. Landge, B. B. Kale, R. S. Sonawane	79-87
17	Poultry Production and the Environmental Issues in India - A Review V. G. Choudhary, R. R. Jadhav	88-89
18	Cu (McN) 4BF ₄ Catalyzed Addition of 2-Pyridylzinc Bromide to Acid Chlorides Arvind S. Burungale, Ramesh B. Gawade, Ashok S. Pise, Santosh S. Devkate, Sunil D. Jadhav	90-94
19	An Efficient and Green Synthesis of 1, 5-Benzodiazepines Kishan P. Haval, Bhaurao P. Sathe, Pramod S. Phatak, Radhakrishnan M. Tigote	95-99
20	Recent Developments of Caesalpinia Decapetala Uttam B. Shelar, Shirish S. Pingale, Manohar G. Chaskar	100-105
21	Studies on the General Parameters from Soil Sample in Shirampur Tehashil. Dist : Ahmednagar, (M.S.), India M. D. Sangale, D. V. Sonawane, A. K. Deshmukh, K. B. Gavhane, R. R. Pawar	106-108
22	Synthesis, Spectral Characterization, Molecular Docking, Antimicrobial And Antioxidant Evaluation Of Pharmacophores 1, 3-Diones with Their Transition Metal Complexes Dayanand M. Suryawanshi	109-115
23	Regio-Selective Nitration of Phenols Using Phosphorus Based Ionic Liquids Anil U. Chopade, Yeshawant V. Dharap, Dinesh T. Gajulwar, Manojkumar U. Chopade	116-119
24	Dilution Effect on the Thermodynamic Parameters of some Transition Metal Salt by Viscosity Method R. R. Tayade, S. B. Rathod, M. P. Wadekar	120-126
25	Synthesis, Anti-Tubercular and Antimicrobial Screening of 2-aryl/benzyl-2'-Benzyl-4'-Methyl-4,5'-Bithiazole Derivatives Yogita K. Abhale, Pravin C. Mhaske	127-137
26	Role of Gibberellic Acid, Leaf Extract of Azadirachta indica and Pongamiapinnata on Growth and Productivity of Garlic Bhosale K. S., Limaye A. S., Shinde B. P.	138-143
27	Preliminary Studies on Medicinal Plants With Anthelmintic Properties Used by Goat Owners In Sangamner and Akole Tehsil, India V. V. Bhavare, L. D. Ghaywat	144-147
28	Evaluation of Biological Activities of Chick Egg White on Water Pollutant Bacteria Swapnil Kamble, Pratiksha Dake	148-153



© 2017 IJSRST | Volume 3 | Issue 9 | Print ISSN: 2395-6011 | Online ISSN: 2395-602X
National Conference on Green Approach towards Environment and Chemical Science

Regio-Selective Nitration of Phenols Using Phosphorus Based Ionic Liquids

Anil U. Chopade¹, Yeshawant V. Dharap², Dinesh T. Gajulwar³, Manojkumar U. Chopade⁴

¹Department of Chemistry, Dahiwadi College Dahiwadi, Tal. Man, Satara, India

²Division of Organic Chemistry, National Chemical Laboratory, Pune, India

³Gramonnati Mandal's Arts, Comm. & Science College, Narayangaon Pune, India

⁴Department of Chemistry, Sant Dnyaneshwer Mahavidyalaya, Soegaon, Aurangabad, India

ABSTRACT

Highly regio-selective mono nitration of phenols is accomplished using hydrated ferric nitrate as nitrating agent in phosphorus based ionic liquids in particular phosphonium ionic liquids viz. trihexyl (tetradecyl) phosphonium tetrafluoroborate (PIL-1) and trihexyl (tetradecyl) phosphonium chloride (PIL-2) as the solvent. Trihexyl (tetradecyl) phosphonium tetrafluoroborate (PIL-1) is found to be more suitable even though the nitration rate was low. The higher rate of nitration in case of trihexyl (tetradecyl) phosphonium chloride PIL-2 may be due to high acidity. In particular, excellent para-selectivities were observed for the unsubstituted, ortho and meta-substituted phenols. The quantitative conversion was observed during all reactions making this methodology attractive for synthetic and commercial utility.

Keywords : Phosphonium Ionic Liquids, Nitration, Phenols: Regio-Selective

1. INTRODUCTION

Nitration is a unit process¹ of great industrial importance generating commercially valuable intermediates and there is a great need for regio-selective pollution free processes. Usually, nitration reactions are not selective and are the cause of environmental concerns regarding the disposal of large excesses of mixed acids employed in these processes. Thus, the utility of the existing processes^{2,3} are generally low. A variety of nitrating agents, including concentrated nitric acid, Yb(OTf)₃, and Hf(OTf)₃, in conjunction with HNO₃,⁴ mixture of nitric acid with sulfuric acid, acetic anhydride, acetic acid, phosphoric acid, peroxynitrate (ONOO-),⁵ nitrogen oxides,⁶ and several metal nitrates⁷ have been employed.

Nitration of phenols lacks position selectivity for para isomer.⁸ Various metal nitrates and supported metal nitrates are reported to effect para selectivity. The nitrating effect of various metal nitrates in the nitration of phenols was also studied for position selectivity of nitration.⁹ Ferric nitrate in chloroform and chromium nitrate gave higher para selectivity. Ionic liquids like ([emim]OTf and [emim][CF₃COO]-) were found to be

promising solvents in nitration of aromatics.¹⁰ Good yields were observed for both activating and deactivating substrates. The use of 1,3-bis(4-butylimidazolium) tetrafluoroborate, [bbim]BF₄, as a new room temperature ionic liquid in nitration of phenols with ferric nitrate at ambient conditions has been reported.¹¹ Nitration of various aromatic compounds using [bbim]BF₄, [bmim][N(Tf)₂] and [bmim][NTf₂] at 25°C were also studied using acyl nitrate generated in situ.¹² They observed that in activated system there was little difference between the ionic liquid and the molecular solvent. Dinitration of various aromatic compounds was reported using dilute nitric acid as nitrating agent in presence of 1-decyl-3-methylimidazolium trifluoromethanesulfonate and 1-butyl-3-methyl imidazolium trifluoromethane sulfonate.

Recently, a new class of ionic liquids, known as phosphonium ionic liquids (PILs), where phosphorus acts as a cation, and differ from the imidazolium ionic liquids, has been introduced in organic reactions.¹³ Phosphorus based ionic liquids are also found to be suitable solvents for electrophilic reactions such as sulfonation and nitration.¹⁴

29	Study of Various Bio-products Used as Pesticides and Fertilizers in Agricultural Practices - A Review Laxman D. Ghaywat, Shilpa Mandlik, Shahista A. Shaikh	154-157
30	Effect of Gloriosa Superba Root Extract on Development of Chick Embryo Shahista A. Shaikh, Laxman D. Ghaywat, Rohini Kanawade	158-160
31	Diversity of Butterflies of Pune city Dr. Shaker Inamdar, Nilima Naikwadi, Dr Manoj Jadhav	161-166
32	Effect of Heavy Metals on Antioxidant Enzyme of Fresh Water Major Carp Catla Catla from Mula Dam Ahmednagar Sayed Zarin Sana, Shamim Ahmed Malik, S. A. Jadhav, Shaker A. Inamdar	167-169
33	Micro-Rainwater Harvesting : Low-Cost Technology (Jalkund) for New Livelihood of Rural Farmers in Western Ghat of Maharashtra Dr. Hemalata Karkar , Rekha Bhalerao	170-174
34	Antibacterial Potential of Tridax Procumbens L. Samir S. Shaikh, Rasul. J. Jamadar, Shrikant S. Shewale, G. M. Nazeruddin	175-178
35	Computational Methods of Drug Designing and Docking studies of Synthesized Derivatives of 5-substituted-1,3,4-Thiadiazole-2-amine Sushama Kadam, G. M. Nazeruddin	179-181
36	Master Gas Chromatographical Identification of Condom Lubricants Shirish S. Pingale	182-186
37	Polyethylene Glycol (PEG-400): As Green Reaction Media for Rapid Synthesis of Preparation of Isoxazoline derivatives and Its Antimicrobial Screening Santosh S. Chobe, Thansingh B.Pawar, Bapusaheb. S. Jagdale, Bhaskar S. Dawane, Dinesh T. Gajulwar	187-191
38	Perspectives on Virtual Animal Dissections as Alternatives : Green Approach to Biodiversity Conservation Jamadar Rasul J, Shewale Shrikant S, Gulave Arun A.	192-194
39	Potential Source of Antioxidants : Buchanania Lanzan Spreng Swapnil Kamble, Pratik Ravang	195-201
40	Influence of Vam (Glomus Fasciculum) Inoculation on Protein Content Of Black Gram (Vigna Mungo (L.) Hepper) A. M. Kanade	202-206
41	Study of Polyvinyl Chloride Composites Based on CaCO3 and Alkali Treated Coconut Fibers Shaikh V. A. E.	207-214
42	Synthesis and antimycobacterial evaluation of new 1-substituted benzyl-4-(1-phenyl-3-substituted phenyl-1H-pyrazol-4-yl)-1H-1,2,3-triazole Derivatives Pravin Mhaske, Shivaji Jagdale, Abhijit Shinde, Vivek Bobade	215-221
43	Pectin - Ethanolamine Graft Copolymer Hydrogel for Ointment and Transdermal Patches Consist of Tridax Procumbens L. Ethanol-Water Extract as Antiseptic and Antifungal Agent Prashant B. Sutar	222-229



Polyethylene Glycol (PEG-400): As Green Reaction Media for Rapid Synthesis of Preparation of Isoxazoline derivatives and Its Antimicrobial Screening

Santosh S. Chobe¹, Thansingh B. Pawar¹, Bapusaheb. S. Jagdale¹, Bhaskar S. Dawane², Dinesh T. Gajulwar³

¹Organic research Laboratory, P.G. Department of Chemistry, Loknete Vyankatrao Hiray Arts, Science and Commerce Mahavidyalaya, Nashik (MS) India.

²Organic Research Laboratory, School of Chemical Sciences, Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded, (MS) India
³P.G. Dept. of Chemistry, Gramonnati Mandal's Arts, Commerce & Science College, Narayangaon Pune, India

ABSTRACT

We wish to describe an efficient and rapid synthesis of isoxazoline by the reaction of substituted pyrazol-5-one were condensed with hydroxylamine hydrochloride in presence of clay (pH =12.5) and PEG-400 as a green reaction media. Herein, we report the conventional condensation method of substituted pyrazol-5-one with hydroxylamine hydrochloride in PEG-400 as reaction solvent at mild reaction condition. Structures of the synthesized compounds were confirmed by the spectral analysis. Furthermore, all the synthesized compounds were evaluated for their antimicrobial screening against several pathogenic representatives, these newly synthesized compounds were screened for their antimicrobial activity against bacterial strain *Escherichia coli* (MTCC-443), *Bacillus subtilis* (MTCC-441), *Staphylococcus aureus* (MTCC-96) and *Salmonella typhi* (MTCC-98). The antifungal activity was evaluated against *Aspergillus niger* (MTCC-1781), *Aspergillus flavus* (MTCC-3008), *Candida albicans* (MTCC-227) and *Penicillium chrysogenum* (MTCC-160). The result revealed that most of the compounds showed good to moderate antimicrobial screening. The major advantages of this protocol are it gives excellent yields of products, work up procedure and isolation is easier, Procedure is green and environmentally benign, shorter reaction times.

Keywords : Pyrazolone, Isoxazoline, PEG-400, Clay (pH =12.5) and Antimicrobial activity.

I. INTRODUCTION

Isoxazoline derivatives are useful as intermediates in the organic synthesis, polymers, pharmacologically active materials, dyes and pesticides. They are possessing fungicidal, antimicrobial, bactericidal and mutagenic activities. Isoxazoline possess various biological and pharmacological activities. In addition, they find application as dyestuffs, auxiliaries in fiber finishes, trapping dye in the electroluminescence device and in liquid crystalline mixture. Isoxazoline are biologically active, synthetically useful and important heterocycles having wide role in medicinal chemistry. Synthesis of novel isoxazoline derivatives remains a main focus of medicinal chemist, due to their diverse pharmacological activity. Isoxazoline derivatives have been reported to possess antibacterial^[1], antifungal^[2,3], anti-inflammatory^[4], anticonvulsant^[5], analgesic^[6] and antiviral^[7] activity.

Such research has been carried out with the aim of finding therapeutic values of isoxazoline moiety since


their discovery. A large number of substituted isoxazoline derivatives are prepared and tested for variety of biological activities. Such as antimicrobial activity^[8,9] and hypolipemics^[10].

Keeping these therapeutic interest and biological observations of isoxazoline in mind and in continuation of our research work on the synthesis of biologically active heterocyclic compounds^[11-12], it was planned to synthesize some new series of isoxazoline derivatives.

II. Experimental Section


Melting points were determined by an open capillary method and are uncorrected. The chemicals and solvents used are of laboratory grade and were purified. IR spectra were recorded (in KBr pellets) on Shimadzu spectrophotometer. ¹H NMR spectra were recorded (in DMSO-d₆) on Avance-300 MHz spectrometer using TMS as an internal standard. The mass were recorded on EI-shimadzu GC-MS spectrometer.

11



ISSN 2319 - 8508
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
HALF YEARLY RESEARCH JOURNAL
*Peer Reviewed Referred
and UGC Listed Journal*
Journal No. 47023

GALAXY LINK



IMPACT FACTOR / INDEXING
2016 - 4.361
www.sjifactor.com

Volume-VI, Issue-I
Part - II
November - April- 2017-18

Ajanta Prakashan

CONTENTS OF PART - II

Sr. No.	Name & Author Name	Page No.
1	Need of Innovative Practices in Higher Education of India with Reference to Commerce Education Dr. Bhavsar Mangesh Ramesh	1-7
2	An Evaluatory study on Rajiv Gandhi Jeevadayee Arogya Yojana in Nanded District Pathan Mohsin Khan Dr. Balaji S. Mudholkar	8-13
3	A Study on Financially Included People in Sikkim Perception Towards 'Ease to Access and Safety & Security' in Connection with Net-Banking System Sonam Toppay Bhutia	14-20
4	Innovations in Paper Corrugated Fiber Board Box Ms. Pallavi M. Patil Dr. Abbas Lokhandwala	21-26
5	Essentials of Modern Management - Lessons from Sri Guru Granth Sahib Ji Dr. Harinder Kour	27-31
6	Forensic Accounting : The Specialty Practice Area of Accountancy Prof. Mrs. A. R. Ghumatkar	32-36
7	A Study on CSR Practices in Indian Banking Sector Dr. Razeka Khan	37-44
8	Foreign Direct Investment in Indian Retail Industry Ms. Snehal D. Bhosale	45-50
9	Corporate Social Responsibility and Accountability Dr. Syed Hamed Hashmi	51-56
10	A Case Study on Online Admission Process of an Educational Institution-Muskan College of Arts, Science and Commerce Ms. Reshma Patil Dr. Sachin Kadam	57-60
11	Consumer Protection in the Liberalization Regime Dr. Md. Rahmatullah	61-65

6 Forensic Accounting : The Specialty Practice Area of Accountancy

Prof. Mrs. A. R. Ghumatkar

Assistant Professor, Arts, Commerce and Science College, Narayangaon, Pune.

Abstract

Forensic accountants may be involved in recovering proceeds of crime and in relation to confiscation proceedings concerning actual or assumed proceeds of crime of money laundering. Forensic accountants utilize an understanding of economic theories, business information, financial reporting systems, accounting and auditing standards and procedures, data management & electronic discovery, evidence gathering and investigative techniques, and litigation processes and procedures to perform their work. Forensic accountants are also increasingly playing more proactive risk reduction roles by designing and performing extended procedures as part of the statutory audit, acting as advisers to audit committees, fraud deterrence engagements, and assisting in investment analyst research. Forensic Accounting or Financial Forensics is the specialty practice area of accountancy that describes engagements that result from actual or anticipated disputes or litigation. Forensic means suitable for use in a court of law and it is to that standard and potential outcome that Forensic Accountants generally have to work. Forensic Accountants, also referred to as forensic auditors or investigative auditors, often have to give expert evidence at the eventual trial. All of the larger accounting firms, as well as many medium-sized and boutique firms have specialist Forensic Accounting departments. Within these groups, there may be further sub-specializations: some Forensic Accountants may, for example, just specialize in insurance claims, personal injury claims, and fraud, construction or royalty audits.

Keywords : Forensic Accounting, Financial Forensics, Forensic Accountants, Forensic Auditors, Investigative Auditors, Business Information, Financial Reporting Systems etc.

Introduction

The integration of accounting, auditing and investigative skills yields the specialty known as Forensic Accounting. Forensic, according to the Webster's Dictionary means, Belonging to, used in or suitable to courts of judicature or to public discussion and debate. Forensic Accounting, provides an accounting analysis that is suitable to the court which will form the basis for discussion, debate and ultimately dispute resolution. Forensic Accounting encompasses both Litigation Support and Investigative Accounting. As Forensic Accountants, we utilize accounting, auditing and investigative skills when conducting an investigation. Equally critical is our ability to respond immediately and to communicate financial information clearly and concisely in a courtroom setting. Forensic Accountants are trained to look beyond the numbers and deal with the business reality of the situation. Forensic accountants may be involved in recovering proceeds of crime and in relation

Aarhat Publication & Aarhat Journal's

**AARHAT MULTIDISCIPLINARY
INTERNATIONAL EDUCATION RESEARCH
JOURNAL**

Peer Reviewed Multidisciplinary Research Journal

ISSN- 2278-5655

Online and Print Journal

EduIndex Impact Factor: 5.18

UGC Approved Journal No 48178, 48818

Vol VII Special Issues No XV

Chief Editor

Dr. J.P Bhosale

Journal On

Aarhat Multidisciplinary International Education Research Journals

Multidisciplinary Bi-monthly International Print/online Peer Reviewed Journal

ISSN- 2278-5655

Vol VII Special Issues No XV

Copyright:

@ All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording and/or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Disclaimer:

All views expressed in the journal are those of the individual contributors. The editor and Publisher are not responsible for the statements made or the opinions expressed by the authors.

Date Of Publication: 15 April ,2018

Managing Editor & Publisher:

Pramila.D.Thokle (8355852142)

(Email Id : amierj64@gmail.com)

Publication :

Aarhat Publication

108,Gokuldham Park,Dr.Ambedkar Chowk,
Near TV Tower,Badlapur(E),421503

Email ID:aarhatpublication@gmail.com.

Scanned by CamScanner

AMIERJ ISSN-2278-5655 Volume-VII, Special Issue-XV, April, 2018

I N D E X

Sr. No.	Name of Research Paper & Researcher	Page No.
1	SURVY OF AQUATIC INSECT FAUNA FROM RURAL FRESH WATER RESERVIOR DHANORA DISTRICT BEED (M.S) INDIA RAMESH N. ABDAR	1-7
2	PHYSICOCHEMICAL CHARACTERIZATION OF STARCH FROM TWO MAIZE VARIETIES R. B. BARMUKH	8-13
3	HUMAN RESOURCE ACCOUNTING : WAY TO MEASURE THE EFFECTIVENESS OF PERSONNEL DR. BHOSALE J. P.	14-19
4	HIGHER EDUCATION IN THE NEW AGE OF GLOBALIZATION DR. S. D. TAKALKAR	20-26
5	AVAILABILITY AND MANAGEMENT OF WATER IN THE RIVERS OF RAIGAD DISTRICT DR. SAMEER ARUN BUTALA	27-32
6	RECENT TRENDS IN BANKING SECTOR IN INDIA PROF. DATTATRYA DALVI	33-36
7	LYTOCESTUS MULAANSIS N.SP. FROM FRESHWATER FISH CLARIAS BATRACHUS FROM MULA DAM AT BARAGAON NANDUR, TALUKA RAHURI, DISTRICT AHMEDNAGAR, M.S. R. R. DANDAWATE	37-43
8	IMPORTANCE OF SOIL AND WATER ANALYSIS IN RECENT AGRICULTURE – CASE STUDY OF SANGAMNER TAHSIL SANGITA DANDWATE	44-47
9	ENVIRONMENTAL POLLUTION AND HEALTH EDUCATION S. M. GAIKWAD	48-50

EduIndex Impact Factor 5.18 UGC Approved Journal No 48178, 48818

Aarhat Multidisciplinary International Education Research Journal (AMIERJ)

Page 1

Scanned by CamScanner

AMIERJ ISSN-2278-5655 Volume-VII, Special Issue-XV, April, 2018

HIGHER EDUCATION IN THE NEW AGE OF GLOBALIZATION

DR. S. D. TAKALKAR

Head Department of Commerce,

Gramonmati Mandal's Arts, Commerce and Science College,

Narayangan, Pune, Maharashtra-410 504.

E-Mail : drsdtakalkar@gmail.com Cell : 9890525040

Abstract

The responsibility of institution of higher education in the context of the changing scenario is not only confined to imparting education but also to forecast the future needs of economy. Education is central to the human capital development and economic development of any country. Even for India, where only 12% of the addressable population goes to college and nearly 70% of the population is in rural areas, education is considered a very important channel for socioeconomic mobility. Unfortunately, despite huge demand and need of education, policy framework in India has stifled access quality and innovation in education. Skills and knowledge are the driving forces of economic growth and social development of every nation. Their relevance and importance has amplified with the increasing pace of globalization and technological changes all over the world. Countries with higher and better levels of skills adjust more effectively to the challenges and opportunities of globalization.

Many traditional Universities in India still are with their bad old recruitment, looking State funding indifferent to self financing courses, outdated examination to self financing courses, outdated examination system, obsolete teaching methods low standards. Time has ripped and reaching 2005 years, that foreign Universities are entering into India soil for competitiveness. By all means, very shortly, new twist and turns would be seen in higher education system. Education is an important index of human development. Among various levels of education, higher education has a influential impact on development.

Keywords – Higher Education, Commerce Education, Higher Education Sector, Economic Development.

INTRODUCTION

Education is an important index of human development. Among various levels of education, higher education has a influential impact on development. Higher education

EduIndex Impact Factor 5.18 UGC Approved Journal No 48178, 48818

Aarhat Multidisciplinary International Education Research Journal (AMIERJ)

Page 20

Scanned by CamScanner

Aarhat Publication & Aarhat Journal's
**AARHAT MULTIDISCIPLINARY
INTERNATIONAL EDUCATION RESEARCH
JOURNAL**

Peer Reviewed Multidisciplinary Research Journal

ISSN- 2278-5655

Online and Print Journal

EduIndex Impact Factor: 5.18

UGC Approved Journal No 48178, 48818

Vol VII Special Issues No XVI

Chief Editor

Dr.S.D.Takkar

Scanned by CamScanner

Journal On

Aarhat Multidisciplinary International Education Research Journals

Multidisciplinary Bi-monthly International Print/online Peer Reviewed Journal

ISSN- 2278-5655

Vol VII Special Issues No XVI

Copyright:

@ All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording and/or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Disclaimer:

All views expressed in the journal are those of the individual contributors. The editor and Publisher are not responsible for the statements made or the opinions expressed by the authors.

Date Of Publication: 15 April ,2018

Managing Editor & Publisher:

Pramila.D.Thokle (8355852142)

(Email Id : amierj64@gmail.com)

Publication :

Aarhat Publication

108,Gokuldham Park,Dr.Ambedkar Chowk,

Near TV Tower,Badlapur(E),421503

Email ID:aarhatpublication@gmail.com.

Scanned by CamScanner

AMIERJ

ISSN-2278-5655

Volume-VII, Special Issue-XVI,

April, 2018

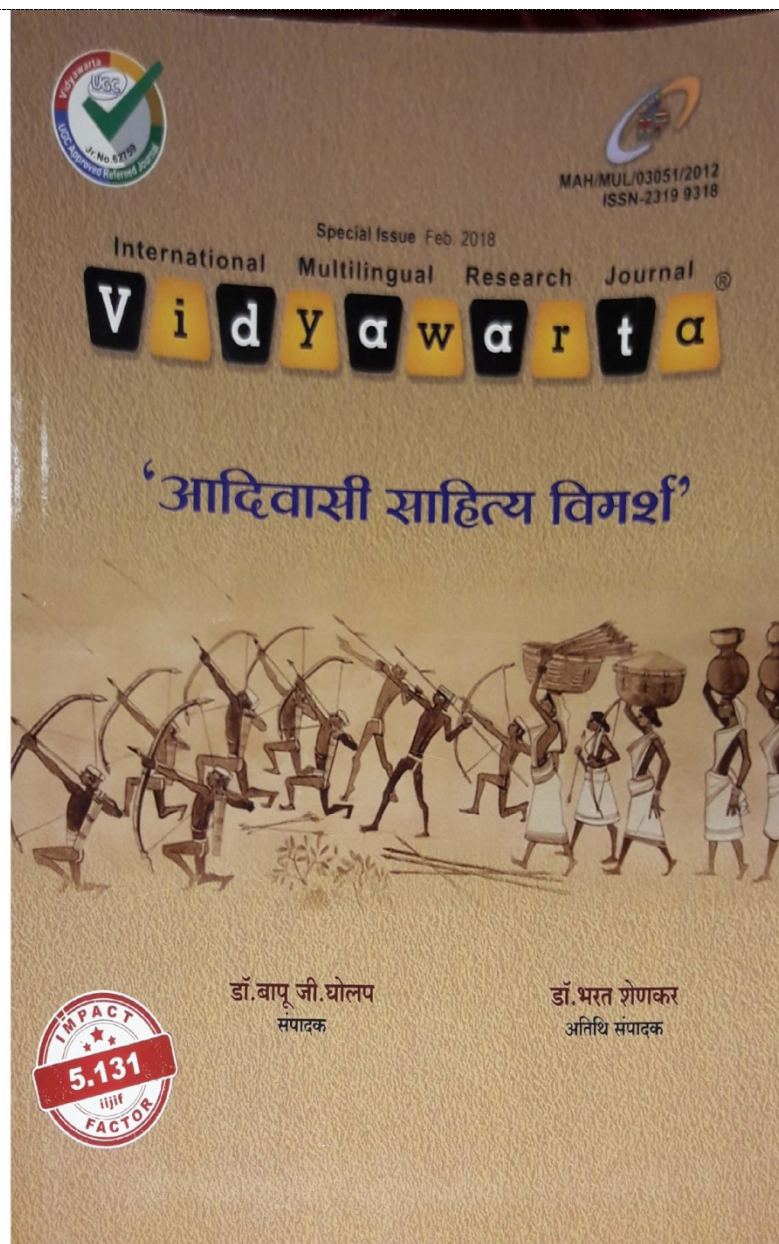
अ नु क म णि का

अ. क्र.	संशोधन लेख व लेखकांचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	साहित्यप्रकार: भगवद्गीता कविता प्रा. डॉ. दत्तात्रय प्र. बुंदरे	१-६
२	कुपोषण व अन्नसुरक्षा : भारतीय जनतेचा ज्वलंत प्रश्न प्रा. चंद्रप्रभा निकम	७-१४
३	लोरमाता जिजाबाई यांचे जीवन व कार्य (इ.स. १५९४ - १६७४) प्रा. सौ. अरुणा रविंद्र वाघोळे	१५-२५
४	छत्रपती संभाजी सिद्दी संघर्ष प्रा. डॉ. आर. आर. सोनवणे	२६-२९
५	मराठी साहित्यकृतीचे माध्यमांतर : कादंबरी ते चित्रपट संजय साठे	३०-३५
६	७३ वी घटना दुरुस्ती व पंचायत राज व्यवस्था प्रा. अरुण महादेव राख	३६-४०
७	साहित्यकृतीची शोधसमीक्षा प्रा. डॉ. किरण नामदेव पिंगळे	४१-४९
८	एकोणीसाव्या शतकातील मराठी रंगभूमी आणि स्त्रियांचे प्रश्न प्रा. डॉ. पठारे उत्तम आप्पासाहेब	५०-५४

EduIndex Impact Factor 5.18 UGC Approved Journal No 48178, 48818

Aarhat Multidisciplinary International Education Research Journal (AMIERJ)

Scanned by CamScanner



Scanned by CamScanner

MAH/MUL/03051/2012 ISSN: 2319 9318	UGC Approved Sr.No.62759	Vidyawarta®	February 2018 Special Issue	05
---------------------------------------	-----------------------------	-------------	--------------------------------	----

Index	
1) हिंदी उपन्यासों में चित्रित आदिवासी विमर्श श्री. आदिनाथ शेषराव भाकड, पुणे	10
2) हिंदी कविता में चित्रित आदिवासी स्त्री-विमर्श डॉ. अशोक द्रोपद गायकवाड, अहमदनगर	12
3) "पीली छतरी वाली लड़की" उपन्यास में व्यक्त आदिवासी विमर्श डॉ. कैप्टन बाबासाहेब माने, जुन्नर, पुणे.	15
4) २१ शती के उपन्यास में आदिवासी विमर्श ('ग्लोबल गांव के देवता' के संदर्भ में) शोधार्थी चक्राण स्वाती विष्णू, पुणे	21
5) सभ्यता द्वारा संस्कृति के शोषण की अनुगूँज: आदिवासी कविता डॉ. गोरख निवृत्ती थोरात, पुणे	25
6) हिंदी उपन्यासों में आदिवासी नारी की सामाजिक स्थिति सोनल बो-हाडे, मुंबई	28
7) आदिवासी साहित्य विमर्श: एक अध्ययन डॉ. के.वी.कृष्णमोहन, विजयवाडा	30
8) आदिवासी समाज का दस्तावेज: आप यहाँ है प्रा. घुलेश्वर शिवराज, सेलू - डॉ. सचिन कदम, संगमनेर,	34
9) हिंदी कहानी में चित्रित आदिवासी विमर्श प्रा. ललिता भाऊसाहेब घोडके, ता. अकोले, जि. अहमदनगर	37
10) 'हवाओं का विद्रोह' में आदिवासी विमर्श प्रा. पटेकर विश्वनाथ चंद्रकांत, लोणंद, ता. खंडाळा जि.सातारा	40
11) हिंदी उपन्यासों में आदिवासी विमर्श ('अल्मा कबूतरी' उपन्यास के विशेष संदर्भ में) डॉ.दत्तात्रय वामनराव मोहिते, तह.जुन्नर, जि.पुणे	42

❖विद्यावार्ता❖ Interdisciplinary Multilingual Refereed Journal Impact Factor 5.131 (IJIIF)

Scanned by CamScanner

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S

RESEARCH JOURNEY

International E-Research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

January-2019 Special Issue - 97

समीक्षा आणि संशोधन

Impact Factor - 6.261

ISSN - 2348-7143

अतिथी संपादक

डॉ. भास्कर शेळके

प्राचार्य,

अगस्ति कला वाणिज्य व दादासाहेब रुपवते विज्ञान महाविद्यालय, अकोले

ता. अकोले, जि. अहमदनगर.

विशेषांक संपादक

डॉ. रंजना कदम

मराठी विभाग प्रमुख,

अगस्ति कला वाणिज्य व दादासाहेब रुपवते विज्ञान महाविद्यालय, अकोले

ता. अकोले, जि. अहमदनगर.

विशेषांक सहसंपादक

डॉ. सुनील धनकुटे,

डॉ. विजय काळे

प्रा. कोमल गडाव

मुख्य संपादक : डॉ. धनराज धनगर (येवला)

RESEARCH JOURNEY

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION'S

This Journal is indexed in :

- University Grants Commission (UGC)
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmoc Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

For Details Visit To : www.researchjourney.net

SWATIDHAN PUBLICATIONS

N

Sr. No.	Title of the Paper	Name of the Author	Country/State/City	Page No.
1	अत्रे यांच्या कथामधील सांस्कृतिक पर्यावरण	डॉ. जगदीश दिनकर शेवते	नसरापूर	1
2	सांस्कृतिक पर्यावरण आणि मराठी (ग्रामीण) कथा	बाळासाहेब शांताराम देविकर, डॉ. बाळकृष्ण लळीत	शिरूर	4
3	सांस्कृतिक पर्यावरण आणि मराठी कथा	प्रा.डॉ. रमणीलाल सुदामराव पवार	तीर्थपुरी	10
4	विजया वाड यांच्या 'ऋणानुबंध' कथासंग्रहातील जेष्ठ नागरीकांचे प्रश्न	प्रा. डॉ. सौ. मंगल डोंगरे	नारायणगाव	15
5	बदलते सांस्कृतिक पर्यावरण आणि मराठी कथा	प्रा. कांबळे विजया	पिरंगुट	22
6	मालवणी कथेतील स्त्री : सांस्कृतिक दर्शन	प्रा. डॉ. बाळकृष्ण रामचंद्र लळीत	शिरूर	26
7	'सांस्कृतिक पर्यावरणातील घडामोडी आणि कथेतील वास्तव'	प्रा.डॉ. सुनील निगडे	वरवंड	30
8	सांस्कृतिक पर्यावरण आणि कथा : सहसंबंध	प्रा.डॉ. सुभाष दिनकर आहरे	पुणे	35
9	सदानंद देशमुखांच्या कथेमधील बदलते सांस्कृतिक पर्यावरण	प्रा. डॉ. सोमनाथ महादेव दडस	पुणे	38
10	बदलते सांस्कृतिक पर्यावरण आणि लेखकाची भूमिका.	डॉ. उमा काळे - माळी	पुणे	46
11	घारुता सागर यांचा कथेतील सांस्कृतिक पर्यावरण	प्रा.डॉ. प्रतिभा शंकर घाग	शिरूर	48
12	सांस्कृतिक पर्यावरण आणि आदिवासी स्त्रियांची कथा	प्रा. डॉ. भवारी हनुमंत लक्ष्मण	पाबळ	52
13	'सांस्कृतिक पर्यावरण आणि स्त्रीवादी कथा'	प्रा. डॉ. ज्योती सुबराव माने	वरवंड	59
14	सांस्कृतिक पर्यावरण आणि स्त्रीवादी कथा	प्रा.वाडेकर छाया किसनराव	जालना	63
15	'सांस्कृतिक पर्यावरण-लोकगीते आणि स्त्रीजीवन एक अनुबंध...!'	प्रा. डॉ. मधुकर गणेश मोकाशी	राहू	64
16	'वैदु जमातीचा लोकसांस्कृतिक अनुबंध !'	प्रा. डॉ. मधुकर गणेश मोकाशी	राहू	69
17	सांस्कृतिक पर्यावरण आणि स्त्रीवादी कथा	प्रा. कल्पना तवाजी रोळडे	जेजुरी	71
18	बदलते सांस्कृतिक पर्यावरण आणि मराठी मुस्लिम कथा साहित्याच्या प्रेरणा	डॉ. पांडुरंग कंद	पुणे	76

प्रा. डॉ. सौ. मंगल डोंगरे,
कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,
नारायणगाव, ता. जुन्नर, जि. पुणे.

[illegible]

जीवनातही बरेच परिवर्तन झाले आहे.

विजया वाड यांच्या 'ऋणमुंबई' या कथासंग्रहातील कथा छोट्या असल्या तरी जेष्ठ्यांचे प्रश्न त्यांनी नेमकेपणाने टिपले आहेत. कमीत कमी शब्दांत फार मोठा आशय सांपल्यानी त्यांनी शैली अत्यंत संपाक आहे. जेष्ठ्यांच्या या कथा शहरी असल्या तरी त्यातील विषय सार्वकालिक व सार्वत्रिक आहे. जेष्ठ्यांचे जीवन नेमकेपणाने त्यांनी टिपले आहे. मानवी जीवनातील अनेक कागोरे त्या स्पष्ट करतात. जेष्ठ नागरिकाविषयीच्या त्यांच्या कथा जेष्ठ्यांचे प्रतिनिधीत्व करणाऱ्या आहेत. त्यांच्या कथांमधील व्यक्तिचित्रणे मनाला चटक लावतात. वृद्धांच्या जीवनातील वास्तवदर्शन संवेदनशिलतेने लेखिका विजया वाड टिपतात. कमीत कमी पात्रातून त्यांनी कथा आशयपूर्ण झाली आहे. मध्यमवर्गीय कुटुंबाच्या वृद्धांच्या आपल्याला विचार करायला लावतात. वाचकांच्या मानवार्ं ठसा उमटवतात. लेखिका आपल्या कथामधून मूल्य देतात. तत्व देतात. आपल्या आजुबाजूच्या घटनांचे त्यांनी बारकाईने निरीक्षण करून निवेदन केले आहे. अपेक्षा भंग, मानहानी, वंचना, एकाकीपण, असाह्यता, विषण्णता, अस्वस्थता, संयम, सहनशिलता जेष्ठ्यांची व्यक्त झाली आहे.

सहानिश्चला जेव्हाची व्यक्त झाली आहे.

पुरुषोत्तमः वयस्कर, झालेल्या वडिलांनी 'सासरी गेलेली आपली मुलगी' सुमा हिला पत्र लिहिले आहे. त्यात ते म्हणतात, 'तुम्ही आई मोरत पडल्याने तिचा पाय फ्रॅक्चर झाला आहे. माझ्या हातून सारे होईल असे मला वाटत नाही. आम्ही अगतिक झालो आहोत'. सुमाच्या सासुबाई पुष्पाबाईंनी ते पत्र पाहिल्यावर म्हणाल्या "यांच्याकडे पडण्याची स्पर्धाच लागली आहे जणू" आपले पती वामनरावना त्या म्हणाल्या, एकुलती एक मुलगी कळ नका असे सांगत होते, पण माझे ऐकेले नाही. यांनी नर्स किंवा म्हणाल्या, एकुलती एक मुलगी कळ नका असे सांगत होते, पण माझे ऐकेले नाही. यांनी नर्स किंवा स्वयंपाकिण ठेवावी. ती माहेरी गेल्यावर पुन्ही वरत माझ्या गळ्यात पडते. मी बेबी सीटर आहे का? पसुला घेऊन सुमा आल्यावर सासुबाईंनी ते पत्र तिला वाचायला दिले. तेव्हा तिच्या डोळ्यात पाणी आले. सासुबाईंनी प्रतिक्रिया व्यक्त केली, *कस करायचे* ते करा, पण पुन्ही ठेवरेम वय वयात



SRJIS

ISSN -2319-4766



**An International
Peer Reviewed**

Referred Quarterly

**SCHOLARLY RESEARCH JOURNAL
FOR INTERDISCIPLINARY STUDIES**

OCT-DEC, 2018. VOL.7, ISSUE -39

EDITOR IN CHIEF: YASHPAL D. NETRAGAONKAR, Ph.D.

38. PROFILES OF ENZYMATIC ACTIVITY (CATALASE AND XANTHINE OXIDASE) IN EARTHWORMS PERIONYX EXCAVATUS FROM COPPER SULPHATE CONTAMINATED SOIL 153-155
Vaidya V. V.
39. BIODIVERSITY OF BHANDARDARA RESERVOIR (WILSON DAM) OF AKOLE TALUKA, DISTRICT AHMEDNAGAR, MAHARASHTRA, INDIA, PIN -422 604. 156-164
Tapale Balasaheb K.
40. STUDY OF MONOGONANT ROTIFERS FROM GANGAMAI GHAT OF PRAVARA RIVER WITH RESPECT TO PHYSICO-CHEMICAL PARAMETERS 165-169
Vandana Bhavare, Priyanka Dube, Dhanashree Abhale & Supriya Kamble
- ✓ 41. METAL CONTAMINATION IN WATER AND BIOACCUMULATION OF METALS IN THE PLANKTONS, MOLLUSCS AND FISHES IN NARAYANGAON STRETCH OF MEENA RIVER OF JUNNAR PLATEAU, INDIA 170-177
Manoj Soni, Jamadar Rasul & Theurkar Sagar V.
42. ASSESSMENT OF SOME PHYSICO-CHEMICAL PARAMETERS OF DRINKING WATER IN RURAL AREA NEAR SILLOD TOWN DIST. AURANGABAD 178-181
S. A. Kadam & S. T. Naphade
43. SOIL ALGAE FROM AHMEDNAGAR CITY AND SURROUNDING REGIONS 182-184
R. A. Bagwan, S. P. Salve, P. A. Pardeshi & A. N. Salve
44. APPLICATIONS OF GRAPH THEORY IN ELECTRIC CIRCUIT 185-187
Mr. Dipak Vishwanath Dhokrate
45. IN VITRO EFFICIENCY OF LEAF EXTRACTS AND CHEMICAL FUNGICIDE ON SEED BORN MYCOFLORA PARTICULARLY ASPERGILLUS SPP. IN CICCER ARIENTINUM 188-190
A. R. Gaikwad & G. S. Shinde

SCHOLARLY RESEARCH JOURNAL FOR INTERDISCIPLINARY STUDIES ISSN: 2319-4766
METAL CONTAMINATION IN WATER AND BIOACCUMULATION OF METALS IN THE PLANKTONS, MOLLUSCS AND FISHES IN NARAYANGAON STRETCH OF MEENA RIVER OF JUNNAR PLATEAU, INDIA

Manoj Soni, Jamadar Rasul & Theurkar Sagar V.
D.Y. Patil Deemed To be University, School of Bioinformatics and Biotechnology,
Navi Mumbai, India
Department of Zoology, A.C.S. College, Narayangaon, Maharashtra, India.
B.D. Kale Mahavidyalaya Ghodgaon, Pune, Maharashtra, India

Abstract

The Meena River is located in Junnar of Pune district and flows for distance of more than 30 kms before joining river Ghod River in Pune district. Meena River is a rain-fed peninsular river passing through city Narayangaon, an important cultural and small scale industrial Centre of Pune, India. Heavy metal concentration like Zn, Pb, Cr, Cd, Ni and Cu in water, sediment and in different food webs were examined using inductively coupled Plasma-Mass Spectro photo meter for two sampling sites that are seen stressed with high contamination due to urbanization and anthropogenic activities. Present study mainly emphasises on the metal concentration in water, sediments, plankton with bioaccumulation factor (BAF) in body part of molluscs and fishes. The study explored that Zn and Pb were found in maximum concentration in plankton (Zn: 18.5g/kg, Pb: 5.8g/kg), molluscs (Zn: 4.5g/kg, Pb: 0.5g/kg) and in fish (Zn: 6.2 g/kg, Pb: 4.0g/kg) as biomagnification. Calculated BAF shows that in fish species Zn has highest BAF value followed by Pb, which may be harmful for human consumption.

Keywords: Plankton; pollution load; Bioaccumulation Factor; Bio-magnification, etc.

Introduction: Metal pollution of water and sediment is a severe environmental problem because of its toxicity, persistence and bioaccumulation in the food chain, posing a critical concern for human health and aquatic ecosystem (Kabata-Pendias & Pendias 2001; Vaseem & Banerjee 2013; Kumar & Maiti 2014). Anthropogenic activities such as metal mining, indiscriminate release of untreated sewage (oxygen-demanding substances along with solids and coloured wastes), industrial waste (paints, chemicals, machining, fabrication, electroplating, etc.), urbanization and population growths along the river basin are chief causes of deterioration of river water quality, making natural water source prone to severe exploitation. Gradual variation in physico-chemical characteristics (temperature, pH, total dissolved solids, biological oxygen demand, chemical oxygen demand) and metal content in river water result in significant accumulation of toxic metals in the aquatic organisms (Phiriet *et al.* 2005).

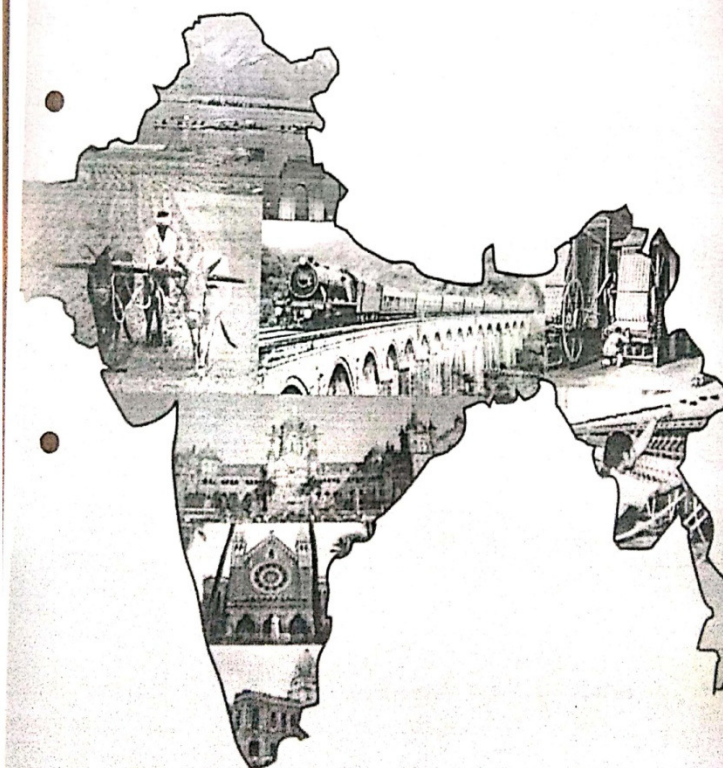
The chief three reservoirs of metal in an aquatic environment are water, sediment and biota. An aquatic organism such as fishes and mollusks can directly accumulate significant concentration of metals in its tissue much higher than their ambient level since contaminated water is absorbed primarily through gills and different parts of the body (Uysal *et al.* 2009; Vaseem & Banerjee 2013). Thus, transmission of metals from one trophic level to another leads to bio-magnification of metals in aquatic and terrestrial food chains and food webs (Yigit & Altindag 2006). Therefore, determination of bioaccumulation factor (BAF) is required for a well understanding of transfer of metals from catchment area to river and from river to different trophic levels through food webs considering its effect in an aquatic ecosystem. The Meena, a rain-fed peninsular river, which flows for distance of more than 45 kms before joining river Ghod River in Pune district, is one of the major rivers of Junnar plateau, India. The river passes through the major industrial belt of Narayangaon. Small scale industries and approximately 70-80 small and medium-scale industries like agricultural equipments, chemicals, fabrication, electroplating, and Meena River as the end point for discharge of treated and untreated industrial effluents. Such industrial and domestic effluents endorsem

Volume 9 (Special Issue 07) Jan. 2018 ISSN-No.2230-9578

Journal of Research and Development



A Multidisciplinary International Level Referred Journal



Editor - Dr. R. V. Bhole

A Multidisciplinary International Level Refereed Journal



UGC Journal list No. 64768

Volume 9

Special Issue- 7, January 2018

ISSN-2230-9578

Special Issue Editor

Dr. Dnyaneshwar S. Suryawanshi

Principal VWS College, Dhule.

Editorial Board

Asst. Prof. Rajvirendrasing R. Gavit
Head, Department of History
VWS College, Dhule

Asst. Prof. Satish Jagannath Nikam
Department of History
VWS College, Dhule

Dr. Sunil C. Amrutkar
Department of History
VWS College, Dhule

'Ravichandram' Survey No-101/1, Plot No-23, Mundada Nagar, Jalgaon (M. S.) 425102

Email-info@jrdvrb.com Visit-www.jrdvrb.com

Journal of Research and Development

Volume 9 (Special Issue- 7) January 2018

ब्रिटिश राजवट आणि तिचे भारतावरील परिणाम

१८५७ च्या उठावाचे भारतीय अर्थव्यवस्थेवरील परिणाम

१८५७ चा उठाव ही आधुनिक भारताच्या इतिहासातील एक अत्यंत महत्वाची घटना आहे. या घटनेमुळे भारताच्या इतिहासाला वेगळे वळण मिळाले. हा उठाव अत्यंत महत्त्वाचा आणि भारताच्या भावी इतिहासावर परिणाम घडवून आणणारा होता.

१८५७ च्या उठावासंबंधीच्या लिखाणात राजकीय-सामाजिक-धार्मिक कारण-परिणामांचा माभरणात: प्राधान्य मिळत गेले. परंतु कंपनी सरकारच्या आगमनानंतर शिपायांना मिळणाऱ्या पगारावरून व शेतकऱ्यांना सहन कराव्या लागलेल्या शेतसाऱ्यासंबंधीच्या जाचक अटींमुळे तसेच त्यांच्या शोषक व साम्राज्यवादी आर्थिक धोरणांमुळे व्यापारी, व्यावसायिक, कारागिर, बलुतेदारही दरिद्री बनले होते. म्हणजे ब्रिटिश धोरणाचा सर्वाधिक दुष्परिणाम येथील जनसामान्यांवर झाला होता. त्यातून १८५७ चा उठाव घडून आला. १८५७ च्या उठावाचे जे दुष्परिणाम झाले तेही सर्वाधिक जनसामान्यांवरच झालेले दिसतात. असे असले तरीही या उठावामागील आर्थिक कारण परिणामांकडे मात्र काहीसे दुर्लक्ष झालेले दिसते.

कंपनीचा भारतात राजकीय हस्तक्षेप सुरू झाल्यानंतर, आपल्या साम्राज्याचा विस्तार करणे आणि भारतीयांचे आर्थिक शोषण करणे हे ईस्ट इंडिया कंपनीचे भारतातील प्रमुख दोन कार्ये होते. तसेच केवळ व्यापारी हेतू आणि नफा मिळवण्याच्या उद्देशानेच कंपनीचा भारतात प्रवेश झाला असला तरीही १८५७ च्या उठावाची कारण-परिणामांची मीमांसा करताना आर्थिक बाबींना प्राधान्य मिळत नाही. प्रस्तुत शोधनिबंधातून हा उठावामुळे भारतीय अर्थव्यवस्थेवर जे तत्कासीन आणि दूरगामी परिणाम झाले तची संक्षिप्त स्वरूपात चर्चा करण्याचा प्रयत्न केलेला आहे.

१८५७ च्या घटनेला उठाव म्हणायचे की थंड, का स्वातंत्र्ययुद्ध? याबाबतचा वाद तर

व्ही.पडारे उत्तम आप्पसगळेव

कला, चाणिक्य व विज्ञान महाविद्यालय,
नारायणगाव, ता. जुन्नर, जि. पुणे,
सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

जवळजवळ न संनाराच बनला आहे. शिवाय हे स्वातंत्र्ययुद्ध मानले तर ते पहिले ठरते का? हा ह्याच प्रकारचा दुसरा मुद्दा होय. १८५७ बाबतचे सुरुवातीच्या अनेक वर्षांतील लिखाण इंग्रजीत व बहुतेक ब्रिटिश भूमिकेला सहानुभूतीदर्शक दृष्टिकोनातून केले असल्याने राजकीय बाबींना महत्त्व देऊन आर्थिक कारण-परिणामांकडे दुर्लक्ष झालेले दिसते. 'ब्रिटिशांनी मगासलेल्या भारतीय समाजजीवनात सुधारणा घडवून आणण्याच्या प्रयत्नांमुळे धार्मिक भावना दुखावल्या जाऊन हिंदी शिपाई बंडास प्रवृत्त झाले व या धर्मादामुळे मुलकी ब्रिटिश नागरिकांची कत्तल केली गेली.' हा ब्रिटिश दृष्टिकोन एकाचवेळी हिंदी शिपायांना दोषी ठरवताना ब्रिटिश धोरणांचा हिंदी समाजजीवनावरील आर्थिक दुष्परिणामांकडे दुर्लक्ष करण्यास उपयुक्त ठरत होता. फूलीलकाळात ब्रिटिश राजवटीच्या दुष्परिणामांचे विवेचन करताना 'निओघागिकरण' व 'खंडणी' सिद्धांताद्वारे आर्थिक परिणाम विशेष महत्त्वाचे मानले गेले. किंबहुना १८५७ च्या अनुभवावरून घडा शिकत इंग्रज सरकारने सामाजिक-धार्मिक बाबतीत निर्दयतेने धोरण स्विकारल्यानंतर ब्रिटिश राजवटीचे परिणाम तत्काल: आर्थिक या राजकीय संदर्भात पाहिले गेले. पण १८५७-५८ मधील घटनांच्या संदर्भात आर्थिक घटकांना क्वचितच महत्त्वाचे स्थान मिळाले.

आर्थिक घटकांचा विचार करताना सर्वसामान्य जनतेच्या जीवनाचा संदर्भ अटळ ठरतो. म्हणूनच १८५७ मधील घटनेचे सर्वसामान्यांच्या जीवनावर काय काय परिणाम झाले, हे पाहणे अधिक महत्त्वाचे ठरते. १८५७ च्या घटनेचा परिणाम म्हणून कंपनीचे राज्य जाऊन ब्रिटिश पार्लमेंटची सत्ता रुढ झाल्यावर त्यांनी आपल्या श्रेय धोरणात जे काही बदल केले, त्या बदलांचे स्पष्ट दुष्परिणाम येथील सामान्य लोकांवर झालेले दिसतात.

१८५७ मधील उठावाचा लक्षाधीन प्रभाव त्यानंतरच्या दशकावर आणि त्याकाळातील अर्थव्यवस्थेवर पडला होता. सार्वजनिक वित्तपुरवठा

Scanned by CamScanner

Gramonnati Mandal's

Arts, Commerce & Science College, Narayangaon.



TALUKA- JUNNAR, DISTRICT-PUNE,
MAHARASHTRA, INDIA
(Affiliated to Savitribai Phule Pune University, Pune)
NAAC - Re-Accredited "A" Grade
Id No. - PUPN/AC/099/(1993)
Website: www.acsnarayangaon.com
Email - acsc232@gmail.com

International Conference
On

RECENT TRENDS IN COMMERCE
&
MANAGEMENT

AARHAT MULTIDISCIPLINARY INTERNATIONAL EDUCATION
RESEARCH JOURNAL (AMIERJ)

A Peer Reviewed Multidisciplinary Journal UGC Approved Journal No 48178, 48818

EduIndex Impact Factor 5.18

ISSN 2278-5655

Scanned by CamScanner

THE CHALLENGES AND OPPORTUNITIES OF E-COMMERCE IN INDIA

DR. SHRIKANT FULSUNDAR

Assistant Professor
Arts, Commerce & Science College, Narayangaon,
Tal-Junnar, Dist-Pune, Maharashtra, India.

Abstract

E-commerce is playing one of the vital role in business options and facilitate to explore in the future. E-commerce is concerning the paradigm shift in the business world for trading. Forecast of E-commerce is showing extraordinary prospects in business growth of Indian Economy. The customers base of online shopping is augmented by using internet of things (IOT) and mobile phone applications. Consequently the Indian e-commerce business has seen exciting growth in since from few years. It taking into consideration India's demographic payment system and increasing internet accessibility, the E-commerce business is growing up to greater heights. However, India's overall retail opportunity is substantial, the online business is plagued with some critical challenges. Hence in attending current study has been carried out to depict the present condition and the future prospective of e-commerce business in India. It facilitates to analyze the present trends, explore the challenges and opportunities of e-commerce business in India.

Keywords: E-commerce, Trading Indian Economy, customers, online shopping, Internet of things.

Introduction

E-commerce stands for electronic commerce. It means dealing in goods & services through the electronic media & internet. The rapid growth of e-commerce in India is being driven by greater customer choice & improved convenience with the help of internet the vendor or merchant who sells products or services directly to the customer from the portal using a shopping basket system or digital cart & allows payment through debit card, credit card or electronic fund transfer payments. In the present scenario e-commerce market & its space is increasing in demand as well as an impressive display or range of a particular type of services. E-commerce is already appearing in all areas of business, customer services, new product development & design. E-commerce business is growing in India because of wide range of product with minimum price wide range of suppliers & customers internet. In this modern era every business units want to join online business because increasing ratio of internet users in India. E-commerce in India is still in

growing stage but it offers considerable opportunity.

Definition: The buying & selling of products & services by businesses & customers through on electronic medium, without using any paper documents. E-commerce is widely considered the buying & selling of products over the internet, but any transaction that is completed solely through electronic measures can be considered e-commerce. E-commerce is subdivided into three- categories: business to business or B 2 B (Cisco), business to consumer or B 2 C (Amazon) & Consumer to consumer C 2 C (eBay).

Objectives of Study

1. To analyze the present trends & opportunities of e-commerce in India.
2. To study the key drivers in Indian e-commerce
3. To study the advantage and challenges of e-commerce in India.

Methodology

The researcher has used only secondary data that has been collected from various articles, journals, books, websites etc. It have been used to study the

INTERNATIONAL JOURNAL OF MULTIFACETED & MULTILINGUAL STUDIES

UGC Approved Research Journal (Sr. 47674)

Volume V | ISSN : 2394-207X (Print) | February 2018
Issue II | IMPACT FACTOR : 4.205



Chief Editor
Dr. V. H. Mane

Executive Editor
Prof. M. P. Shaikh

www.ijmms.in

Email : ijmms14@gmail.com

VOLUME-V (II) Impact Factor: 4.205 ISSN (Print): 2394-207X
INTERNATIONAL JOURNAL OF MULTIFACETED AND MULTILINGUAL STUDIES

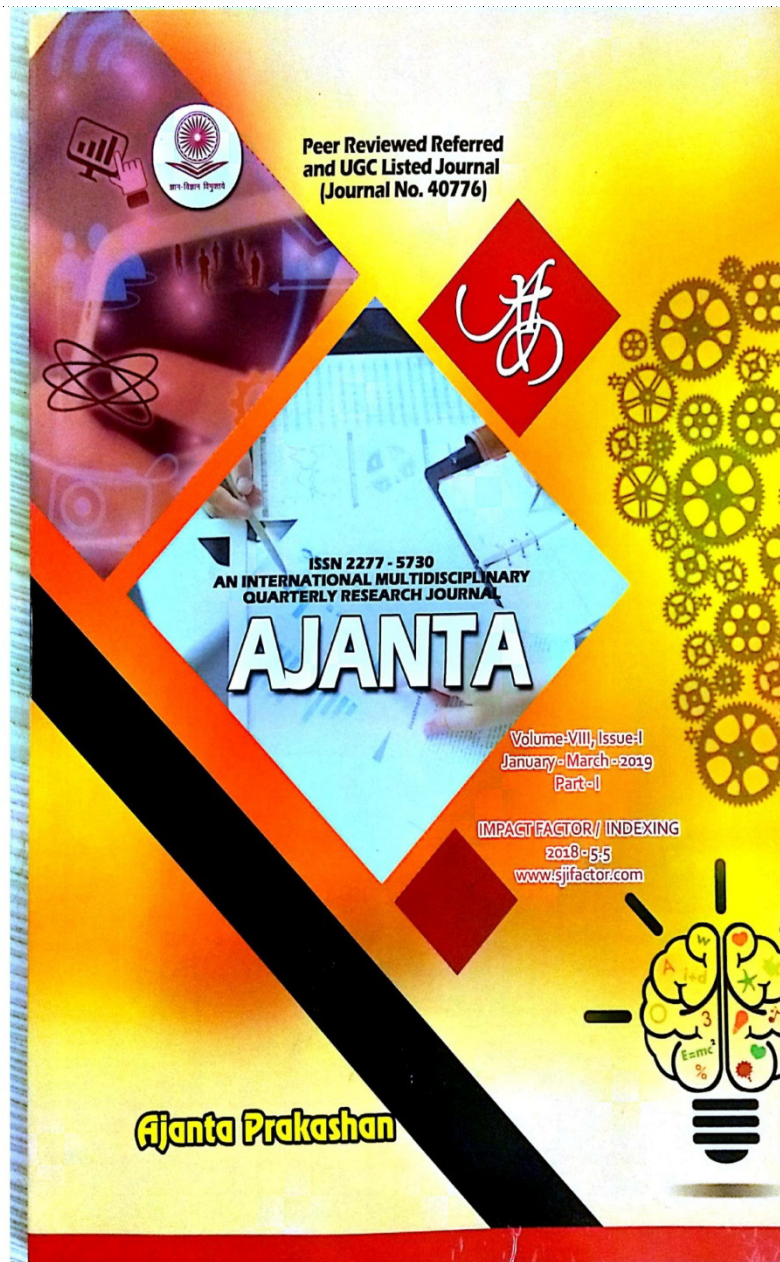
29	A Study of Agri-Tourism in Maharashtra	Dr. B. A. Waykar	149-154
30	The Challenges of Qualitative Research	Dr. Dipali More	155-157
31	Role of Sampling Method in Research Methodology	¹ Gholap K.S. ² Dr. Desai V.R. ³ Dr. Lamdare B.B. ⁴ Ganesh Shelke	158-162
32	Social Science Research in India: Basic Challenges	¹ Dr. Shrikant Fulsundar ² Dr. Harshad Laxman Jadhav	163-166
33	MGNREGA: It's Implication in India: A Overview	Dr. Langade Sunil Sambhaji	167-171
34	RESEARCH METHOD, METHODOLOGY; NUT & BOLT	Dr. R.R. Borude	172-174
35	META-ANALYSIS IN PSYCHOLOGICAL RESEARCH	Satish Surye	175-176
36	The Advantages of the Qualitative Research	Dr. Bhagyashree Athawale	177-180
37	Recent Trends in Systematic Study and Training of Sports Behaviour	Bedarkar P. Chandrakant	181-183
38	Factorial Design:	Walke S. B.	184-188
39	Emotional Intelligence and Mental Health of The Gender Study	Dr. Dilip Shivane	189-197
40	Anger and Emotional Intelligence among post graduate students	Kaustubh V. Yadav	198-204
41	Sources of Error in Application of Statistical Methods in Various Research Objectives- A Theoretical Description	¹ Dr. Vishal Ghule ² Umaila Lokhandwala	205-207
42	Ethical Issues in Behavioral sciences research	Dr. Walke S. B. ¹ Dr. Paneru U. P. ²	208-211
43	Personality differences in Closed Prison Inmates and Non-Inmates	Jadhav G. G. ¹ Jadhav K. M. ² Mundada N. D. ³	212-216
44	Comparative Study of Emotional Intelligence of Deaf and Hard of Hearing Children	Anil Paraste ¹ Prof. S.K. Paul ² Himani Upadhaya ³	217-221
45	Study of Child Health in relation with Mothers Personality	¹ Parate Prem ² Bedarkar Pritamkumar	222-226

¹Dr. Shrikant Fulsundar
Gramonati Mandal's
Arts, Commerce & Science College, Narayangaon.

²Dr. Harshad Laxman Jadhav
Assistant Professor, Dept. of Economics
Rayat Shikshan Sanstha's, Dr. Babasaheb Ambedkar College Aundh, Pune.

Introduction: Social science research in India has had a chequered history. In India the development of social science research is directly an outcome of the processes of modern education, the setting-up of universities and the academic interests of Indian intellectuals in writing issues concerning the people of the country during the colonial period. In the pre-independence phase social science research was mostly university centric and after the independence of India many institutes of research came up which have also contributed towards the development of social science research. Today social science research in India has grown manifold and as of 2014, there are 677 universities in India with more than 500 departments of social sciences as per the latest statistics from the website of India's HRD ministry. Some NGOs and policy research initiatives have also produced specific development focused research products but generally do not have longer term interest in research and the quality of their research is not yet established. Finding out the major challenges of social science research in India is the theme of this article.

Concept of Social Science & Social Science Research: Before defining Social Science Research we should know about the concept of Social Science. Social Sciences may be defined as the discipline, which deal with humans in their social and behavioral references. Edwin, R. A. Selegian (in the 1st chapter of Encyclopedia of Social Sciences) has defined Social Sciences as "those mental and cultural sciences, which deal with the activities of the individual as a member of a group". Social Sciences as we can observe now are of recent origin. The idea of Social Sciences developed from Philosophy and did many other branches of knowledge. What is now stated as Social Sciences was formerly known as „Social Discipline", but with the advancement of time, due to the distinctive achievements of the scientific method on our way of life, the term „Social Discipline" was taken over by the term „Social Sciences"². Generally speaking, the Social Sciences like Sociology, Economics, Anthropology, History, Psychology, Political Science etc cannot be kept within the limitations of demarcated boundaries. This is because; every human activity is a multifaceted activity. Therefore the Social Sciences overlap other disciplines and also relates to Natural and Human Sciences along with the Arts. In totality, Social Sciences study the structure and properties of human groups, the way of individuals interact with one another and within other environmental groups. When we talk about Social Science Research, it means, research conducted by social scientists following a systematic plan. Social Science Research refers to any scientific study of human action and interaction focusing on elements of thought and behavior that are in some sense social³. Social scientists employ a range of methods in order to analyze a vast breadth of social phenomena. Social Science Research concerned with a systematic



Peer Reviewed Referred
and UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume-VIII, Issue-I
January - March - 2019
Part-I

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

Ajanta Prakashan

ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume - VIII Issue - I Part - I January - March - 2019

Peer Reviewed Refereed
and UGC Listed Journal
Journal No. 40776



ज्ञान-विज्ञान विमुक्तये

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

❖ EDITOR ❖

Asst. Prof. Vinay Shankarrao Hatole
M.Sc (Maths), M.B.A. (Mktg.), M.B.A. (H.R.),
M.Drama (Acting), M.Drama (Prod. & Dir.), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖



Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

CONTENTS OF PART - I

S.No.	Title & Author	Page No.
1	Role of Higher Education in Entrepreneurship Development in India Dr. Amardeep D. Jadhav	1-14
2	Skill Development for Youth: Challenges and Opportunities Dr. B. S. Gite	15-21
3	Assessment of GST and Its important in India Dr. Pratibha S. Gaikwad	22-25
4	Evolution of GST Benefits in Indian Economy Dr. Pratibha S. Gaikwad	26-29
5	Tourism in India: An Overview Dr. Takalkar S. D.	30-36
6	Leadership Style Dr. H. M. Jare	37-41
7	International Marketing Prof. Dr. T. G. Gite	42-47
8	Growth and Problems of Higher Education in India Prof. Dr. R. S. Shirsi	48-53
9	Role of Higher Education in Development of Entrepreneurship and Leadership Dr. A. M. Pawar	54-58
10	A Glimpse on the Aims, Objectives and Areas of Academic Audit Mr. Ganesh Dhumal Dr. Govind M. Dumbre	59-65
11	Steps in Entrepreneurship Process Prof. P. P. Oswal	66-69
12	An Overview of Strategic Management: An Analysis of the Concepts and the Importance of Strategic Management Prof. Chaudhari Hemlata Shrirang	70-76
13	The Role of Higher Education in Agripreneurship Development in India Mr. Bharat R. Bagul Dr. H. M. Jare	77-87
14	A Study of Corporate Social Responsibility of State Bank of India Unwane Sandipan Ambadas	88-93

5. Tourism in India: An Overview

Dr. Takalkar S. D.

Member B.O.S. Marketing (Commerce), Member 48(3) (4), Savitribai Phule Pune University, Pune. Head, Department of Commerce, Arts, Commerce & Science College, Narayangaon, Tal. Junnar, Dist. Pune.

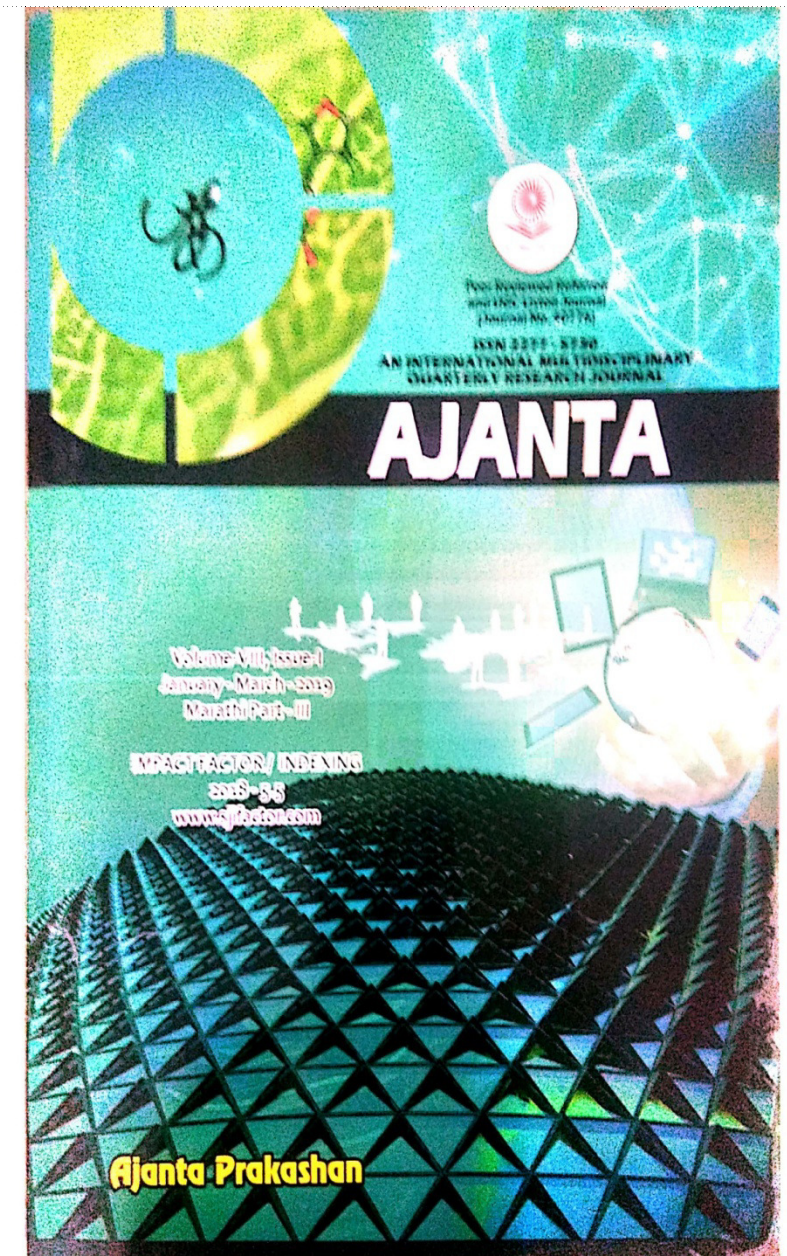
Abstract

Tourism is one of many activities in a community or region that requires planning and coordination. Planning is the process of identifying objectives and defining and evaluating methods of achieving them. By comprehensive Planning, Planning which considers all of the tourism resources, organizations, markets and programs within a region. Comprehensive planning also considers economics, environmental, social and institutional aspects of tourism development. Tourism is the largest service industry in the world that has allocated a particular position in the economic, cultural, social and political fields. Global developments in the field of urbanization after World War II and the creation of cities, urban pollution and increased leisure time, which developed the rural tourism. In the next decades, tourism introduced as a tool for rural development. Therefore, experts have tried to develop the role of tourism in rural development through using different models. Tourism in recent years has considered as a source for the reconstruction and sustainable development in rural areas, besides the positive economic and social impacts in the rural areas.

Keywords: Tourism, India, Economy, Social Indicators, Economic Development.

Introduction

India adopted a policy of development through planning in 1952 when the first five-year plan for development of Indian economy was drafted by the newly established planning commission. Although tourism activity had started in a modest way in the early fifties in India the planning commission did not take note of it till the second plan (1957-62). A modest provision of Rs.336 lakhs was made in the plan for development of tourist infrastructure for a five - year period within central and state sectors. In the fifties, there was little awareness in the country of the economic or social significance of tourism. Development had to begin with the provision of basic infrastructure, especially at important places of tourist interest where there were little or no facilities. The plan was divided into three parts. Part-I schemes dealt with the



ISSN 2277 - 5730
AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume - VIII Issue - I Marathi Part - III January - March - 2019

Peer Reviewed Referred
and UGC Listed Journal

Journal No. 40776



IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.5
www.sjifactor.com

❖ EDITOR ❖
Asst. Prof. Vinay Shankarrao Hatole
M.Sc (Maths), M.A. (Hindi), M.B.A. (H.R.),
M.Drama (Acting), M.Drama (Prod. & Dir.), M.Ed.

❖ PUBLISHED BY ❖

Ajanta Prakashan
Aurangabad. (M.S.)

Scanned by CamScanner

VOLUME - VIII, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 5.5 (www.sjifactor.com)

❖ CONTENTS OF MARATHI PART - III ❖

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	मोगलकालीन स्त्रियांचे भारतीय इतिहासातील योगदान प्रा. डॉ. बाबासाहेब केशवराव शेष	१-५
२	महाराष्ट्रातील कामगार चळवळीचा उदय प्रदीप सुधाकर चव्हाण	६-९
३	समाज सुधारणा चळवळीतील क्रांतीज्योत - सावित्रीमाई फुले प्रा. सचिन शंकर ओवाळ	१०-१३
४	१९ व्या शतकात महाराष्ट्रात घडून आलेल्या सामाजिक व धार्मिक सुधारणा चळवळी प्रा. शिंदे योगेश प्रकाश	१४-१६
५	महाराष्ट्रातील राष्ट्रवादाचा उदय व विकास प्रा. भरत आहेर	१७-२१
६	'ज्ञानप्रकाश' वृत्तपत्राची सामाजिक क्षेत्रातील कामगिरी श्री चंद्रभान वाळुवा मेंगणे	२२-२७
७	महाराष्ट्रातील दलित चळवळीची पार्श्वभूमी प्रा. चौधरी गोपाल विश्वनाथ	२८-३२
८	'ज्ञानप्रकाश' वृत्तपत्राची आर्थिक क्षेत्रातील कामगिरी प्रा. डॉ. शामराव घाडगे	३३-३८
९	१९ वे शतक आणि विदर्भात पाश्चात्य शिक्षणाचा उदय व विकास डॉ. अभिलाषा राजत	३९-४४
१०	एकोणिसाव्या शतकातील परंपरा व आधुनिकतेविषयी रामकृष्ण विश्वनाथांचे विचार प्रा. डॉ. उत्तम आप्पासाहेब पठारे	४५-४९
११	१९ साव्या शतकातील महाराष्ट्राच्या इतिहासातील एल्फिन्स्टनचे प्रशासकीय योगदान प्रा. विनायक दिलीप हिरे	५०-५५
१२	महाराष्ट्रातील राष्ट्रवादाचा उदय व विकास Kale Bharat Sopan	५६-६०

Scanned by CamScanner

VOLUME - VIII, ISSUE - I - JANUARY - MARCH - 2019
AJANTA - ISSN 2277 - 5730 - IMPACT FACTOR - 5.5 (www.sjifactor.com)

१०. एकोणिसाव्या शतकातील परंपरा व आधुनिकतेविषयी रामकृष्ण विश्वनाथांचे विचार

प्रा. डॉ. उत्तम आप्पासाहेब पठारे

इतिहास विभाग व संशोधन केंद्र प्रमुख, कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, नारायणनाव, ता. जुन्नर, जि. पुणे.

एकोणिसाव्या शतकात भारतात झालेला 'आधुनिकतेचा' उगम व प्रसार हा विषय इतिहासकारांसाठी नेहमीच कुतुहलाचा ठरलेला आहे. ही आधुनिकता इतिहासकारांना सामाजिक, आर्थिक, राजकीय, सांस्कृतिक अशा विविध पैलूंमध्ये दिसली. सामाजिक-धार्मिक प्रबोधन आणि त्यातून घडलेल्या शैक्षणिक व सुधारक प्रयत्नांत, शासन पद्धतीत, अर्थव्यवस्थेत, दळणवळणाच्या साधनांत, वृत्तपत्रांच्या रूपात, लेखनाच्या नव्या शैलीत आणि 'भारतीय राष्ट्रकल्पनेत' सुद्धा. भारतात ही आधुनिकता ब्रिटिश बसाहतवादाच्या संपर्कातून उदयास आली असली तरी महाराष्ट्रातील आधुनिकता ही 'महाराष्ट्राच्या ऐतिहासिक परंपरेतून' ही उदयास आली होती. हे महाराष्ट्राचे वैशिष्ट्य ठरते. म्हणूनच एकोणिसाव्या शतकातील महाराष्ट्रातील आधुनिकतेची चर्चा करताना अगदी प्रारंभीच्या काळात रामकृष्ण विश्वनाथांनी आधुनिकतेचा मांडलेला विचार महत्त्वपूर्ण ठरतो. म्हणूनच प्रस्तुत शोधनिबंधात त्यांच्या परंपरा आणि आधुनिकतेविषयी विचारांची संक्षिप्त चर्चा करण्याचा प्रयत्न केलेला आहे.

परंपरागत हिंदू समाजव्यवस्थेची चौकट आणि मध्ययुगीन स्थितीशिलता या दोन्ही गोष्टी उर्वरित भारताप्रमाणे १९व्या शतकाच्या आरंभकालातील महाराष्ट्रालाही लागू पडतात. समाज जीवनाच्या सर्वच क्षेत्रात धर्माचे प्राबल्य होते. वर्णधर्म, जातीव्यवस्था, गावगाडा, कुटुंबसंस्था अशा सामाजिक संस्थांना देखी अधिकार आहे. त्या अनादी व अपरिवर्तनीय आहेत. या श्रद्धेमुळे उच्चवर्णीयांत शासप्रामाण्य, तर बहुजन समाजात रूढीप्रामाण्य हेच धर्माचे लक्षण मानले गेले. 'बदल म्हणजे भ्रष्टा' असे समीकरण रूढ झाल्याने समाज स्थितीशील बनला.^१

हिंदुंचा देवभोळेपणा, अंधश्रद्धा, व्रतवैकल्यावरील विश्वास, सामाजिक बंधने याचा विपरीत परिणाम १९व्या शतकाच्या सुरुवातीस महाराष्ट्रावर झाला. ग्रामसंस्था आणि जातीसंस्था हे येथील सामूहिक जीवनाचे मुलभूत घटक होते. ब्रिटिश पूर्वाकाळात आर्थिक क्षेत्रात घनदारी, तर सामाजिक क्षेत्रात जातीभावना यांचे वर्चस्व होते.^२ आर्थिक व्यवस्था साचेबंद बनलेली होती. या परिस्थितीत कारखानदारी व उद्योगाविषयी म्हणजेच आधुनिकतेच्या संदर्भात रामकृष्ण विश्वनाथ यांनी मांडलेले विचार अधिक महत्त्वाचे वाटतात.

रामकृष्ण विश्वनाथांनी १८४३ मध्ये भारतीय इतिहास आणि अर्थशास्त्रावर (हिंदुस्थानची प्राचीन व सांप्रतची स्थिती व पुढे काय त्याचा परिणाम होणार?) मराठीत ग्रंथ लिहिला. या विषयावर मराठीत आणि कोणत्याही भारतीय भाषेत लिहिलेला हा पहिला आणि अत्यंत महत्त्वाचा ग्रंथ आहे. ज्यात लेखकाने ब्रिटिश बसाहतवादी धोरणावर जोरदार टिका केली.^३ ब्रिटिशांकडून भारतीयांचे कसे आर्थिक शोषण होत आहे. हे रामकृष्ण विश्वनाथांनी दाखवून दिले. पण तेवढेच करून ते थांबले नाहीत, तर येथील परंपरा ही आमच्या दारिद्र्यास कशा कारण ठरतात यावरही त्यांनी अचूक बोट ठेवले.

हिंदुस्थानच्या दारिद्र्याचे विवेचन करताना रामकृष्ण विश्वनाथ नादान चालीरिती, रूढी, परंपरा, सण, उपवास, अज्ञानीपणा, अस्थिरता, ग्रहबल आणि मूर्खतावर अतिविश्वास, वेळेचा अणव्यय, सततची परकीय आक्रमणे, ब्रिटिशांचे शोषक व व्यापारी धोरण, देशाभिमान आणि ऐक्यवाचा अभाव, कारखानदारीचा अभाव^४ अशी कारणे देतात.

MARATHI PART - III / Peer Reviewed Referred and UGC Listed Journal No. - 40776

४५

Scanned by CamScanner

Impact Factor - 6.261

ISSN - 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION RESEARCH JOURNEY INTERNATIONAL E-RESEARCH JOURNAL

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

January - 2019
SPECIAL ISSUE- 85 (A)

NATIONAL INTEGRITY & SARDAR VALLABHBHAI PATEL

Guest Editor :

Dr. B. S. Yadav

Principal,

K.J. Somaiya College of Arts,
Commerce & Science, Kopergaon
Dist. Ahmednagar [M.S.] INDIA

Executive Editor of the issue :

Dr. K. L. Giramkar

Dept. of History

K.J. Somaiya College of Arts,
Commerce & Science, Kopergaon
Dist. Ahmednagar [M.S.] INDIA

Chief Editor :

Dr. Dhanraj T. Dhangar

Yeola, Dist - Nashik [M.S.] INDIA



This journal is indexed in :
• UGC Approved Journal
• Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
• Cosmos Impact Factor (CIF)
• Global Impact Factor (GIF)
• International Impact Factor Services (IIFS)
• Indian Citation Index (ICI)
• Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

SWATIDHAN PUBLICATIONS

Scanned by CamScanner

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal



Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)
Special Issue 85 (A) : Sardar Vallabhbhai Patel & National Integrity
UGC Approved Journal

ISSN :

2348-7143
January-2019

INDEX

No.	Title of the Paper	Author's Name	Page No.
1	National Integrity and Sardar Vallabh Bhai Patel	Prof. Sanjay Swarnkar	05
2	Iron Man Sardar Vallabhbhai Patel (1870 - 1950)	Dr. Nalini Waghmare	13
3	Sardar Vallabhbhai Patel : A Brief Biography	Dr. Nandkumar Jadhav	17
4	Sardar Vallabh Bhai Patel and Indian Politics	Dr. Keshav Lahane	20
5	Sardar Vallabhbhai Patel's Role in Indian National Movement	Prof. R.K.Suryawanshi	24
6	Sardar Vallabhbhai Patel Contributions to Modern India	Prof. Varsha Aher	28
7	सरदार पटेल और भारतीय राजनीति	डॉ. सुरेश मिश्र	31
8	आधुनिक भारत के निर्माता लोहपुरुष सरदार वल्लभभाई पटेल	डॉ. योगेश दाणे	36
9	सरदार वल्लभभाई पटेल देशी राज्यों रियासतों के एकीकरण में योगदान	प्रा. राधाकृष्ण जोशी, प्रा. जी.व्ही. गट्टी	41
10	राजस्थान का एकीकरण : सरदार पटेल का योगदान	डॉ. विनोद सोनवणे	43
11	सरदार वल्लभभाई पटेल-पंडित नेहरू संबंध	डॉ. के.एल. गिरमकर	50
12	सरदार वल्लभभाई पटेल यांचे भारतीय राष्ट्रीय चळवळीतील योगदान	डॉ. शामराव धाडगे	54
13	सरदार वल्लभभाई पटेल यांचे राष्ट्र उभाणीतील योगदान	डॉ. तानाजी कुलारी	58
14	सरदार वल्लभभाई पटेल आणि हैद्राबाद संस्थान	डॉ. भूपेण फडतरे	64
15	भारतीय संस्थानांच्या विनीतिकरणात सरदार पटेल यांची भूमिका	डॉ. मुकुंद देवर्षी	70
16	सरदार वल्लभभाई पटेल यांची धर्मनिरपेक्षता : एक चिकित्सा	डॉ. के.एम. अंबाडे	76
17	शेतकरी लढ्याच्या नेतृत्वातून सरदार पटेल यांचा राष्ट्रीय नेता म्हणून उदय (1920-1930)	डॉ. उत्तम पठारे	79
18	पंडित नेहरू आणि सरदार वल्लभभाई पटेल	प्रा. सुनील लोखंडे	87
19	सरदार वल्लभभाई पटेल यांचे सामाजिक व राजकीय विचार	डॉ. पी.बी. सिरसट	89
20	सरदार वल्लभभाई पटेल व राष्ट्रीय काँग्रेस	डॉ. मीना साळे	93
21	सरदार वल्लभभाई पटेल यांचे भारतीय मंचिधान निर्मितीतील योगदान	प्रा. हरीदास जाधव	96
22	अखंड भारताचे निर्माण सरदार पटेल	डॉ. रेहानाआरा बेग	102
23	सरदार वल्लभभाई पटेल यांचे कामगारविषयक विचार व कार्ये	प्रा. आंबादास केत	107
24	ममकांनी लेखनातून दिसणारे सरदार वल्लभभाई पटेल यांचे अज्ञात पैलू	डॉ. पद्माकर प्रभू	115
25	हैद्राबाद संस्थानाचे विलीनीकरण व सरदार वल्लभभाई पटेल	डॉ. दिगंबर सोनवणे	117
26	स्वातंत्र्यलढ्यातील सरदार वल्लभभाई पटेल यांचे योगदान	प्रा. के. जे. चव्हाण	120
27	संस्थानांचे विलीनीकरण व सरदार वल्लभभाई पटेल यांची भूमिका	डॉ. राजाराम सोनवणे	125
28	पोवादी पुरुष वल्लभभाई पटेल त्यांनी धुले भेट	डॉ. आंबादास मंजुळकर	128
29	पोवादी पुरुष सरदार वल्लभभाई पटेल	प्रा. श्रीमती वंदना देशमुख	132
30	भारतीय मार्क्सजिक जीवनातील एक अद्वितीय व्यक्तिमत्व सरदार वल्लभभाई पटेल	प्रा. आर. एस. शंकर	137
31	सरदार वल्लभभाई पटेल आणि हैद्राबाद संस्थानाचे विलीनीकरण	डॉ. प्रशांत साबळे	140
32	अखंड भारताचे शिल्पकार	डॉ. सोमनाथ गुंजर	146

3

Website - www.researchjourney.net

Email - researchjourney2014@gmail.com

Scanned by CamScanner

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal



Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)
Special Issue 85 (A) : Sardar Vallabhbhai Patel & National Integrity
UGC Approved Journal

ISSN :

2348-7143
January-2019

शेतकरी लढ्याच्या नेतृत्वातून सरदार पटेल यांचा राष्ट्रीय नेता म्हणून उदय: (१९२०-१९३०)

डॉ. उत्तम आप्पासाहेब पठारे

इतिहास विभाग व संशोधन केंद्र प्रमुख,

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय

नारायणगाव, ता. जुन्नर, जि. पुणे

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

मो. ९९७५६८१०१५

Email ID- uapathare@gmail.com

भारताच्या स्वातंत्र्यलढ्यात आणि स्वतंत्र भारताच्या अरूणोदयात सरदार वल्लभभाई पटेल यांची भूमिका आणि योगदान अत्यंत महत्वाचे आहे. ६०० च्या वर संस्थांचे विलीनीकरण करून, भारताचे एक संघटीत राष्ट्र व्हावयाचे सरदार पटेल, हे एकमेव होते. म्हणूनच विभक्तवाद, प्रादेशिकवाद आणि दहशतवादाने आधारलेल्या व झाकोळलेल्या आजच्या भारतीय राजकीय अवकाशात सरदार वल्लभभाई पटेल यांच्या जीवना, विचारा आणि कार्याच्या अभ्यासाची खरी गरज आज आहे. आजच्या स्थितीत त्यांचे विचार आणि कार्य भारतीयांना निश्चितच दिशादर्शक व मार्गदर्शक ठरणार आहेत.

सरदार पटेल हे २० व्या शतकातील परिपूर्णता आदर्श असलेले एक व्यक्तिमत्व. त्यांनी भव्य आणि ऐश्वर्यसंपन्न अशा नवथर भारताच्या उभाणीची पायाभरणी केली होती. ते एक कणखर प्रशासक, महान संघटक, दुर्लभ इच्छाशक्ती असणारे स्वातंत्र्य सैनिक, निस्सिम देशभक्त, आणि कुशल पक्षीय नेते होते. प्रभावी संघटन, कमालीचा एकसंभूषण आणि लफ्फरी शिस्त हे त्यांच्या जीवनशक्तीचे लक्षवेधी घटक होते. इ.स. १९३०-१९५० हया काळात त्यांनी स्वातंत्र्य चळवळ आणि पक्षीय कार्याला सर्वोच्च प्राधान्य दिले होते. ते राष्ट्रीय काँग्रेसचे महान्मा गांधी आणि पंडित नेहरू यांच्यानंतरचे एक प्रमुख नेते होते. त्यांनी शेतकरी-कामगार संघटनांना विधायक कार्य करण्याची प्रेरणा दिली होती. त्यांच्या विचारविश्वातील शेतकरी आणि कामगार हे एक महत्वाचे घटक होते.

इ.स. १९२० ते १९५० हा कालखंड राष्ट्रीय काँग्रेस आणि देशासाठी निर्णायक काळ होता. असहकार चळवळ, खिलाफत चळवळ, नागपूरचा झेंडा सत्याग्रह, फेरवादी-नाफेवादी, वाडोलीतील शेतकऱ्यांची व्याकुळता, सविनय कायदेभंग, प्रांतिक सरकार, दुसरे महायुद्ध, चलेगाव चळवळ, भारताची फाळणी, देशाचे एकीकरण, जागतिक राजकारणातील काही प्रलय या काळात सरदार पटेल हे काँग्रेसचे (१९३१-१९३३) आणि काँग्रेस संसदीय बोर्डाचे अध्यक्ष (१९३४-१९३९) होते. त्यांनी स्वातंत्र्यलढ्यात अविस्मरणीय कामगिरी बजावली आणि नागपूरचा झेंडा सत्याग्रह, बोरसद व वाडोली सत्याग्रह आणि स्वातंत्र्यानंतर ५५४ संस्थानांचे विलीनीकरण करून भारताला एक राष्ट्र बनवण्यात मोठे यश मिळवले होते. प्रस्तुत शोधनिबंधात फक्त शेतकरी लढ्याच्या नेतृत्वातून (१९२०-१९३०) सरदार पटेल यांचा एक सामान्य माणूस ते राष्ट्रीय नेता म्हणून झालेल्या उदयाची चर्चा करण्याचा अल्पसा प्रयत्न केलेला आहे.

गुजरातमधील खेडा जिल्ह्यातील करमसद गावात शेतकरी कुटुंबात ३१ ऑक्टोबर १८७५ रोजी वल्लभभाईचा जन्म झाला. वयाच्या सहाव्या वर्षी ते करमसदच्या शाळेत दाखल झाले. तेथे इंग्रजी तीन इयत्तेपर्यंत शिकल्यानंतरचे शिक्षण पेटलाद, बडोदा, नाडियाद येथे झाले. वयाच्या २२ व्या वर्षी शालेय शिक्षण पूर्ण झाले. (दरम्यान १८९३ मध्ये त्यांचा विवाह झाला) नंतर वकिलीचे शिक्षण पूर्ण करून बॅरिस्टर होण्यासाठी

79

Website - www.researchjourney.net

Email - researchjourney2014@gmail.com

Scanned by CamScanner

Impact Factor - 6.261

ISSN - 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION

RESEARCH JOURNEY

INTERNATIONAL E-RESEARCH JOURNAL

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

January - 2019

SPECIAL ISSUE- 86

INDIAN NATIONAL CONGRESS & MAHARASHTRA

Guest Editor :

Dr. R.K. Datir

Principal,

S.M.B.S.T. College, Sangamner

Dist. Ahmednagar [M.S.] INDIA

Executive Editor of the issue :

Dr. T. B. Rajdeo

Prof. N. S. Dhonge

Prof. S. K. Dorge

Prof. S. A. Thitame

Chief Editor :

Dr. Dhanraj T. Dhargar

Yeola, Dist - Nashik [M.S.] INDIA



This Journal is indexed in :

- UGC Approved Journal
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)
- Indian Citation Index (ICI)
- Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

SWATIDHAN PUBLICATIONS

Scanned by CamScanner



'RESEARCH JOURNEY' International E- Research Journal

Impact Factor - (SJIF) - 6.261 (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)

Special Issue 86 : Indian National Congress and Maharashtra
UGC Approved Journal

E-ISSN :

2348-7143

January-2019

INDEX

No.	Title of the Paper	Author's Name	Page No.
1	Nature of the Historical material for the study of early phase of Indian National Congress	Professor Bindu Paranjape	05
2	Role of Tilak in Indian National Congress	Dr. Nalini Waghmare	08
3	The Congress Party and Peasant Movements in Maharashtra with Special Reference of Malsi Satyagrah: A Critical Study	Dr. Amol Vidyasagar	14
4	A review on the Contributions of the Indian National Congress to Social Reforms in India	Dr. B.K. Shep	19
5	The Indian National Congress: 133 years political journey	Dr. Hemlata Rathod	23
6	Contribution of Tilak in Indian National Congress Second Session 1905 To 1920 Formation of Indian National Congress	Mr. Udhav Kudase	26
7	गणतन्त्र चळवळ	डॉ. सुरेश मिश्र	30
8	भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस आणि महिला	प्रा. अर्चना बच्छाव	33
9	स्वातंत्र्यपूर्व काळातील राष्ट्रीय काँग्रेसचे कार्यकर्ते	प्रा. नामदेव डोगे	38
10	इंग्लिश नॅशनल काँग्रेस आणि महाराष्ट्र (राष्ट्रीय गमा आणि महाराष्ट्र)	डॉ. निविक राजदेव	41
11	अरबिंद घोष आणि काँग्रेस	डॉ. भारती नवकर	45
12	ब्रह्मसंघातील अग्रगण्यतेचे राष्ट्रीय गमनेचे अधिवेशन (१८९७)	डॉ. एन. हनुमंत	49
13	राष्ट्रीय काँग्रेसच्या स्थापनेत महाराष्ट्रातील पूर्वसुरी संस्थांचे योगदान	डॉ. उत्तम पठारे	53
14	राष्ट्रीय काँग्रेसमध्ये लोकमान्य टिळकांचे योगदान	डॉ. नाथा मोकोटे	58
15	द्विदल राज्यपद्धती व राष्ट्रीय काँग्रेसची भूमिका	डॉ. नंदकुमार जाधव	62
16	राष्ट्रगमा पूर्वीच्या राष्ट्रवादी संस्था	Dr. Raghunath Shelke	65
17	राष्ट्रीय काँग्रेस आणि नेताजी सुभाषचंद्र बोस	डॉ. संतोष कदम	69
18	महात्मा गांधी आणि काँग्रेस	डॉ. जी. पी. भालेराव	72
19	राष्ट्रीय काँग्रेस आणि चले जाव ठराव	डॉ. के. एम. अंबाडे	76
20	केमरी तीन निवडक अग्रलेख	डॉ. प्रमोद फडतरे	79
21	राष्ट्रीय काँग्रेसचे कामगार चळवळीतील योगदान	श्री. जी. डी. रुपवते	84
22	राष्ट्रीय काँग्रेसचे महाराष्ट्रातील अधिवेशने	डॉ. मीना साले	89
23	थोर स्वतंत्र्य सेनानी भाऊसाहेब संतुजी थोरात यांचे स्वातंत्र्य चळवळीतील कार्य	डॉ. दिगंबर सोनवणे	93
24	राष्ट्रीय काँग्रेस आणि वृत्तपत्र स्वातंत्र्याचा लढा	डॉ. अंबादास मंजुळकर	96
25	राष्ट्रीय काँग्रेसला नवी दिशा प्रदान करणारे इ.स. १९२० चे नामाग्र अग्रलेख	डॉ. सुकुंद देवर्षी	100
26	भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीतील सुभाषचंद्र बोस यांचे योगदान	डॉ. आर. व्ही. डेरे	105
27	राष्ट्रीय चळवळ आणि मवाळ कालखंड	डॉ. रघुराज कुस्मकर	108
28	मवाळवादी महाराष्ट्रीयन समाजप्रवर्तक : नामदार गोपालकृष्ण गोखलेचे एक अभ्यास	डॉ. भावना पाळ	112
29	राष्ट्रीय काँग्रेस आणि कामगार चळवळ	Dr. Kiran Sampatrao Jadhav,	118
30	राष्ट्रीय गमा (काँग्रेस) व शेतकरी यांचा संबंध ऐतिहासिक विश्लेषण	डॉ. बबन जाधव	124
31	राष्ट्रीय गमनेची स्थापना व उद्दिष्टे	प्रा. लोहता पिठडे	133
32	राष्ट्रीय गमनेचा पहिला कालखंड (१८८५-१९०५)	प्रा. जे. डी. पगार	137

3

Website - www.researchjourney.netEmail - researchjourney2014@gmail.com

Scanned by CamScanner



'RESEARCH JOURNEY' International E- Research Journal

Impact Factor - (SJIF) - 6.261 (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)

Special Issue 86 : Indian National Congress and Maharashtra
UGC Approved Journal

E-ISSN :

2348-7143

January-2019

राष्ट्रीय काँग्रेसच्या स्थापनेत महाराष्ट्रातील पूर्वसुरी संस्थांचे योगदान

डॉ. पठारे उत्तम आप्पासाहेब

इतिहास विभाग व संशोधन केंद्र प्रमुख,

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,

नारायणगाव, ता. जुन्नर, जि. पुणे

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

मो. ९९७५६८१०१५

Email ID- uapathare@gmail.com

२८ डिसेंबर १८८५ रोजी सोमवारी दु.१२ वा. मुंबईच्या गोकुळदास तेजपाल संस्कृत विद्यालयाच्या आवारात 'इंडियन नॅशनल काँग्रेस' (हिंदी राष्ट्रीय सभा) या ऐतिहासिक संघटनेचा जन्म झाला आणि हिंदुस्थानात एक नवीन राजकीय पर्व सुरू झाले. या पर्वची सुरुवात महाराष्ट्रात व्हावी, हा केवळ योगायोग नव्हता, ऐतिहासिक दृष्ट्या ती अतिशय सुसंगत अशीच गोष्ट होती. देशात ब्रिटिश सत्तेची स्थापना झाल्यापासून ते १८८५ पर्यंत हे सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक आणि राजकीय उत्थान झाले. त्यात महाराष्ट्र आघाडीवर होता. १९ व्या शतकात जगभर जी एक वैचारिक आणि सांस्कृतिक क्रांतीची लाट उसळली होती. तिने महाराष्ट्राही प्रभावित झालेली होता. तसेच व्यक्तिगत आणि संस्थात्मक पातळीवर केलेले चिंतन व प्रबोधन आणि महाराष्ट्रात चालू असलेल्या चळवळीचा अखंड यज्ञ, अशा सर्वकथ मंधानातूनच महाराष्ट्रात काँग्रेसचा जन्म झाला.

स्थापनेपासून स्वातंत्र्यापर्यंत म्हणजे पुढील ६२ वर्षात जी ६२ अधिवेशने झाली, त्यापैकी महाराष्ट्रात ११ अधिवेशने व ७ अधिवेशनांचे अध्यक्ष हे महाराष्ट्रातील नेते होते. म्हणजे ६२ पैकी १८ अधिवेशनात महाराष्ट्राची सक्रिय भूमिका होती. विरोध म्हणजे या काळात देशाच्या इतिहासाला खास वळण देणारी जी काँग्रेसची अधिवेशने झाली, तीही महाराष्ट्रातच भरली होती. तसेच स्थापनेपासून यादगाई नैरोजी, फिरोजशाह मेहता, दिनशा ए-वाल्हा, न्या. चंदावरकर, गो. कृ. गोखले, न्या. राजे, वटुदीन तैयबजी, भांडारकर, न्या. तेलंग, लो. टिळक अशा अनेकांची काँग्रेसच्या कार्यात भूमिका उल्लेखनीय होती.

थोडक्यात, स्थापनेनंतरच्या काँग्रेसच्या इतिहासात जसे महाराष्ट्राचे योगदान महत्वाचे आहे, तसेच स्थापनेपूर्वीच्या पारवर्धनीतही महाराष्ट्राचे योगदान महत्त्वपूर्ण ठरते. इतर प्रांतांच्या तुलनेत महाराष्ट्रातील काँग्रेसच्या पूर्वसुरी संस्थांची संख्यात्मक आणि गुणात्मक भूमिका काँग्रेसच्या स्थापनेत महत्वाची आहे. प्रस्तुत शोधनिबंधात राष्ट्रीय काँग्रेसच्या स्थापनेत महाराष्ट्रातील पूर्वसुरी संस्थांच्या योगदानाची चर्चा करण्याचा प्रयत्न केलेला आहे.

महाराष्ट्रात ब्रिटिश सत्तेची स्थापना होताना, अवघ्या दशकभराच्या काळातच राजकीय राजपुतीला चालणा देण्याचे काम सुनावस्थेत का होईना सुरू झालेले होते. इ.स. १८२६ पासून जगन्नाथ शंकरशेट यांनी जनतेच्या हक्कांची चळवळ सुरू केली होती. त्यामुळे प्रथमच १८३४ मध्ये हिंदी लोकांना जे. पी. चे अधिकार मिळाले होते. पुढील काळात शिक्षणाचा जसा प्रसार होत गेला, तसे लोक शाहणे होऊ लागले. त्यांना स्वायत्ततेची व आपल्या हक्कांची जाणीव होऊ लागली. सोम्य भाषेत का होईना अन्यायाला वाचा फोडली पाहोते व त्यादृष्टीने राजकीय जागृतीला चालना दिली पाहिजे, असे विचारवंतांना पाटू लागले होते. उदा. ५ ऑक्टोबर १८३२ या 'दर्पण' मध्ये 'इंग्लंड देशातील राजकीय मुद्यांमधील वेगळे संमत झाले.' अशा शीर्षकाचे वृत्त छापून त्याचा समारोप करताना बाळशास्त्री जांभेकर म्हणतात, 'पार्लमेंट सभेपासून इंग्लंड देशात जे कल्याण होईल, त्यातून काही विभाग या देशासही मिळेल.' 'प्रभाकर' मध्ये २७ मार्च १८४२ पासून 'ग्रेट ब्रिटन देशाची राजनिती' या शीर्षकाची लेखमाला सुरू करून, इंग्लंडच्या लोकशाहीचा परिचय करून देण्यास

53

Website - www.researchjourney.netEmail - researchjourney2014@gmail.com

Scanned by CamScanner

Impact Factor - 6.261

ISSN - 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION

RESEARCH JOURNEY

INTERNATIONAL E-RESEARCH JOURNAL

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

January - 2019

SPECIAL ISSUE- 85 (B)

**NATIONAL INTEGRITY &
SARDAR VALLABHBHAI PATEL**

Guest Editor :

Dr. B. S. Yadav
Principal,
K.J. Somaiya College of Arts,
Commerce & Science, Kopergaon
Dist. Ahmednagar [M.S.] INDIA

Chief Editor :

Dr. Dhanraj T. Dhangar
Yeola, Dist - Nashik [M.S.] INDIA

Executive Editor of the issue :

Dr. K. L. Giramkar
Dept. of History
K.J. Somaiya College of Arts,
Commerce & Science, Kopergaon
Dist. Ahmednagar [M.S.] INDIAThis Journal is indexed in :
UGC Approved Journal
Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
Cosmos Impact Factor (CIF)
Global Impact Factor (GIF)
International Impact Factor Services (IIFS)
Indian Citation Index (ICI)
Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

SWATIDHAN PUBLICATIONS

Scanned by CamScanner

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal

Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)
Special Issue 85 (B) : Sardar Vallabhbhai Patel & National Integrity
UGC Approved JournalISSN :
2348-7143
January

34	राष्ट्रनिर्माता सरदार वल्लभभाई पटेल यांच्या जीवन व कार्याचा आढावा	प्रा.वाय.पी.शिंदे, डॉ. जी. के. चव्हाण	119
35	सरदार वल्लभभाई पटेल कर्तृत्व आणि नेतृत्व	प्रा. राजेंद्र महानवर	124
36	राष्ट्रीय एकात्मतेत सरदार पटेल यांचे योगदान	प्रा. भरत आव्हेर	129
37	सरदार वल्लभभाई पटेल- एक निर्भीड वकील	डॉ. उत्तम गोरड	132
38	राष्ट्राधीनतातील सरदार पटेल यांचे योगदान	डॉ. किशोर गडक	134
39	सरदार पटेल आणि पंडित नेहरू	प्रा. महेश रानवडे	139
40	हैद्राबाद विलीनीकरण- सरदार वल्लभभाई पटेल	प्रा. लक्ष्मण गोर	143
41	भारतीय संस्थानांच्या विलीनीकरणात सरदार पटेल यांची भूमिका	प्रा. पी. डी. शेळके	148
42	सरदार वल्लभभाई पटेल आणि महात्मा गांधी	प्रा. पी. एस. मठसामर	151
43	स्वातंत्र्य भारताचे परराष्ट्र धोरणाविषयी सरदार पटेल यांची भूमिका	प्रा. कैलास बाब	153
44	सरदार वल्लभभाई पटेल- भारताचे लोहपुरुष (1875-1950)	प्रा. दिनेश घुगे	158
45	संस्थानांचे विलीनीकरण व सरदार वल्लभभाई पटेल यांची भूमिका	प्रा. प्रदीप चव्हाण	160
46	पोनाडिगुम सरदार वल्लभभाई पटेल	प्रा. महेश कुलकर्णी	164
47	सरदार वल्लभभाई पटेल बाबरीनी: मत्स्याग्रह	प्रा. विनोद कामठी	167
48	योगदा लक्षातील सरदार पटेल यांची भूमिका	प्रा. बी. डी. होन	170
49	शेतकऱ्यांचे नेते सरदार वल्लभभाई पटेल	प्रा. शिवाजी सूर्यवंशी	173

या अंकाचे सर्व अधिकार प्रकाशकांनी राखून ठेवले आहेत. प्रकाशक, संपादक यांच्या लेखी व शिवाय यातील लेखांचे पुनर्प्रकाशन करता येणार नाही. या विशेषांकातील लेखांतून संशोधन निष्पत्ती झालेली मते ही त्या संबंधित लेखाच्या लेखकांची वैयक्तिक मते आहेत, त्यांच्याशी संपादक, प्रकाशक अमतीलच असो नाही. लेखांच्या मूळ स्वामित्व हक्काविषयीची (कॉपी राईट्स संदर्भातील) सर्वेस्वी संबंधित लेखकांनी आहे.

Scanned by CamScanner

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal
Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)
Special Issue 85 (B) : Sardar Vallabhbhai Patel & National Integrity
UGC Approved JournalISSN :
2348-7143
January-2019

सरदार वल्लभभाई पटेल यांचे कर्तृत्व आणि नेतृत्व

राजेंद्र भिक्कू महानवर
पी.एच.डी. संशोधक विद्यार्थी,
इतिहास विभाग,
सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे.

देशातील राजकारण सध्या रसातळात गेले आहे. प्रत्येक राजकीय पक्ष कोणत्याही प्रकारचे आधार विचार न बाळगता कोणत्याही थराला जाऊन आपली राजकीय सत्ता स्थापन करण्यासाठी व ती टिकविण्यासाठी प्रयत्न करताना दिसत आहे. राजकीय शह-काटशह याचा एक भाग म्हणून वेळप्रसंगी इतिहासातील घटनांचा आधार घेतला जात आहे. इतिहास हा काही राज्यकर्त्यांच्या दृष्टीने एक शस्त्रीशाली हत्यार बनले आहे. इतिहास या सामाजिक शास्त्राचा आपल्या मर्जीप्रमाणे वापर करून ते समाजाला सुखद गुंणीत ठेवण्याचे काम करताना दिसत आहे. वेळ प्रसंगी इतिहासातील दंतकथेलाच इतिहास मानून तो लोकांच्या मनावर दसदाऊन बिंबवला जात आहे. त्यामुळे शहाणपण व विवेकाच्या आधारे रचल्या इतिहासाचा धांडोळा घेणे गरजेचे ठरले आहे. सध्या अलिकडे काही वर्षांपासून स्वातंत्र्य आंदोलनातील आणि राष्ट्र उभारणीतील नेत्यांच्या आश्रयाने असे राजकारण होताना दिसत आहे. महात्मा गांधी, पंडीत जवाहरलाल नेहरू व सरदार वल्लभभाई पटेल हे प्रत्येक अशा लोकांच्या केंद्रस्थानी असताना दिसत आहे. यापैकी कोणता नेता श्रेष्ठ असा वादही निर्माण केला जात आहे. विशिष्ट नेत्यांवरच स्तुतीसुमने उधळली जात आहेत. वास्तविक पाहता महात्मा गांधी असो की, पंडीत नेहरू, सरदार पटेल असो की नेताजी सुभाषचंद्र बोस, मौलाना आझाद असोत की असंख्य ज्ञात अज्ञात नेते, कार्यकर्ते असोत. या सर्वांनी देशासाठी मोठा त्याग केला आहे. त्यांच्या मरणांतर नेत्यांपैकी कोणता नेता श्रेष्ठ असा वाद निर्माण करणे देशाच्या ऐक्याच्या दृष्टीने अत्यंत घातक आहे. हे सर्वच राजकीय पक्षांनी आणि त्यांच्या नेत्यांनी गांभीर्याने विचारात घेणे आवश्यक आहे.

सरदार वल्लभभाई पटेल हे एक भारताचे राजकीय व सामाजिक नेते होते. त्यांनी देशाच्या स्वातंत्र्य लढ्यात व स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर भारताच्या राजकीय एकसंघीकरणत मोठे योगदान दिले आहे. त्यांच्या कामगिरीचे वास्तव चित्रण या शोधनिबंधात कर्तृत्व आणि नेतृत्व या अनुशंगाने करण्याचा धांडोळात प्रयत्न केला आहे.

सरदार वल्लभभाई झवेरभाई पटेल यांचा जन्म गुजरात प्रांतातील लेवा पटेल समाजात ३१ ऑक्टोबर १८७५ मध्ये झाला. ते महात्मा गांधी व महंमद अली जीना यांचे समकालीन तर पंडीत नेहरू यांच्यापेक्षा पंधरा वर्षांनी मोठे होते. पिता झवेरभाई व माता लाडबा यांचे ते चौथे सुपुत्र होते. लहानपणी त्यांनी आपल्या कुटुंबासोबत शेतीमध्ये कामे केली. त्यांचे शिक्षण तुलनेने उशीरा सुरू झाले. त्यांनी वकीलीची पदवीही संपादन केली होती. त्यांच्या कुटुंबावर स्वातंत्र्य चळवळीचा प्रभाव होता. त्यांच्या वडीलांनी १८७७ च्या स्वातंत्र्ययुद्धात भाग घेतला होता. त्यामुळे वल्लभभाई पटेल यांच्यावर घरीच राजकीय संस्कार झाले होते.

अढळ निष्ठा आणि अपार प्रेम असलेल्या शिष्याच्या त्यागावरच कोणत्याही नेत्याचे यश अवलंबून असते. असे इतिहासातून दिसून येते. उदा. इतिहासातील सम्राट अशोक व विवेकानंद यांची उदाहरणे या संदर्भात देता येतील. सम्राट अशोकामुळे गौतम बुद्धांची प्रतिमा वैश्विक बनली आणि विवेकानंद नसते तर रामकृष्ण परमहंसांची किर्ती अमेरिकेपर्यंत पोहोचलीच नसती. हीच परंपरा वल्लभभाई पटेल आणि महात्मा गांधी यांच्या नात्याशी जोडता येईल. १९१७ मध्ये खेडा सत्याग्रहापासून

124

Website - www.researchjourney.netEmail - researchjourney2014@gmail.com

Scanned by CamScanner

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	लेखाचे शीर्षक	लेखक/लेखिका	पृ.क्र.
1	A legendary Films and Film-Makers	Dr. Amina Khatun	05
2	पटकथा लेखन- स्वरूप आणि चिकित्सा	श्रीनिवास भणगे	08
3	चित्रपट सृष्टीला दृगोत्तर करणारी पटकथा	डॉ. तुकाराम रोंगटे	13
4	तमिळ चित्रपट : एक दृष्टीभेष	डॉ. ताहेर पठाण	17
5	कन्नड मराठी पटकथा आणि वास्तव	डॉ. श्रीपती रायमाने	21
6	पटकथा लेखन : एक परिचय	डॉ. प्रमोद भगवान पडवळ	24
7	ठाकर जीवनावरील पटकथा लेखन	डॉ. ज्ञानेश्वर वाल्हेकर	31
8	साहित्य आणि चित्रपट	डॉ. भास्कर ढोके	34
9	चित्रपट माध्यम आणि आदिवासी सामाज वास्तव	डॉ. वैजनाथ अनमूलवाड	40
10	पटकथा लेखन प्रक्रिया	सुरेश मेहेर	45
11	कथा ते पटकथा	डॉ. सुनील खामगळ	49
12	ऐतिहासिक कादंबरी आणि पटकथा लेखन	प्रा.चानूणा कदम	57
13	माहितीपटाची संकल्पना आणि स्वरूप	डॉ. महेश्वर सय्यद	59
14	माहितीपट निर्मितीचे तांत्रिक स्वरूप	डॉ. नवनाथ येठेकर	65
15	पटकथा लेखनप्रक्रिया	डॉ. राजेंद्र खंदारे	69
16	साहित्य आणि चित्रपट	डॉ. अनिल बांगर	73
17	पटकथा लेखन स्वरूप	डॉ. वंदना नडे	78
18	भारतीय प्रागतिक चित्रपट विशेष संदर्भ : 'कोला'	मदन जाधव	80
19	पटकथालेखन : संकल्पना आणि स्वरूप	डॉ. प्रमोद धिवार	83
20	नाटक, पटकथा : शैली आणि तंत्र	प्रा. प्रमोद पवार	87
21	पटकथा लेखन आणि नाट्यलेखन	प्रा.विकास बहुले	91
22	पटकथा लेखन- स्वरूप आणि चिकित्सा	प्रा. शुभांगी बारवकर	96
23	लघुपट, माहितीपट आणि चित्रपट (सिनेमा) पटकथा लेखन- स्वरूप आणि चिकित्सा	प्रा. अपूर्वा बेतकेकर	98
24	पटकथेतील व्यक्तीरेखाटन आणि संवाद स्वरूप विशेष	प्रा.अरविंद जाधव	102
25	पटकथा लेखन आणि नाट्य लेखन यातील साम्य-भेद	डॉ. एम. एम. बागुल	106
26	पटकथा लेखनाचे तंत्र	डॉ. हनुमंत भवारी	110
27	पटकथा लेखन प्रक्रिया	सायली जगताप	113
28	चित्रपट, लघुपट, माहितीपट	डॉ. उज्ज्वला मोर	118
29	पटकथा लेखन- एक कला	डॉ. केतकी भोसले	122
30	चित्रपटाच्या निर्मितीप्रक्रियेमध्ये कॅमेऱ्याचे महत्त्व	डॉ. बाळासाहेब चव्हाण	125
31	पटकथा लेखनाचे तंत्र	प्रा. तुकाराम चव्हाण	132
32	पटकथा आणि इतर कला	प्रा. अमोगसिद्ध चेडके	135
33	मराठी चित्रपटसृष्टीची वाटचाल	डॉ. नारायण चौरे	138
34	पटकथा लेखन : संकल्पना व स्वरूप	डॉ. मधुकर बैकरे	144
35	साहित्यकृती व पारितोषिक प्राप्त चित्रपट	डॉ. सौ. मंगल डोंगरे	147
36	बाल नाटकप्रधान श्यामची आई ते नाळ व्हाय टिंग्या : पटकथा लेखन	डॉ. दत्तात्रय हुंबरे	151

साहित्यकृती व पारितोषिक प्राप्त चित्रपट

डॉ. सौ. मंगल एकनाथ डोंगरे

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,
नारायणगाव, ता. - जुन्नर, जि. - पुणे.

मो. नं. - ९७६६४७८२३३

ईमेल - mangaledongare@gmail.com

प्रस्तावना -

भारतीय साहित्याला प्राचीन परंपरा आहे. सामाजिक परिवर्तनानुसार कादंबरी या साहित्य प्रकाराच्या विषय आणि आशयातही परिवर्तन होत आहे. 'चित्रपट' या दृक्श्राव्य प्रसारमाध्यमाने कादंबरी या साहित्यप्रकारातील आशय दृशदृशीतपणे परिणामकारकतेने जिवंतपणे साकार केला आहे. आणि समाजापर्यंत पोहचवला आहे.

समाजातील सामाजिक, राजकीय, शैक्षणिक, सांस्कृतिक कौटुंबिक प्रश्नांवरील कादंबऱ्यातील वास्तव प्रश्न चित्रपटाच्या माध्यमातून व्यक्त करून अनेक प्रश्नांना वाचा फोडली आहे. समाजबोधन करणे, सामाजिक जाणीवांची जागृती करणे, मनोरंजन करणे, समाजमन घडविणे, या हेतूने चित्रपट हे प्रभावी दृक् श्राव्य माध्यम आहे.

साहित्यकृती व चित्रपट ह्या एकाच नाण्याच्या दोन बाजू आहेत. मराठी कादंबरीने चित्रपटांना बळ दिले आहे. समकालीन शारवत साहित्य हे नेहमीच चित्रपटांचा आधार ठरलेले आहे. मानवी भावभावना, वृत्ती-प्रवृत्ती, स्पंदने, विद्रोह, अन्याय, अत्याचार या जाणीवांचे प्रतिबिंब चित्रपटात उमटते. कादंबरी वाचण्यापेक्षा सर्व स्तरातील अशिक्षित, सुशिक्षित, लहानमोठ्या चित्रपट पहाणे पसंत करतात. परिणामकारक आशयसूत्र, धाग्याचे वास्तव, समाजाला भावते. बदलत्या काळानुसार वाङ्मय जसे बदलते तसा मराठी चित्रपट बदलला दिसून येतो. माणसाला नेहमीच नाविन्याचा ध्यास असतो. कादंबरीतील कथानक, पटकथा गीतकार, चित्रपट, प्रकाशयोजना, डबिंग, निर्माता, दिग्दर्शक आणि कलाकार या सर्वांच्या सामूहिक कौशल्यातून लेखकाच्या मनातील आशय जिवंत होतो. काही चित्रपट फारच लोकप्रिय झाले. मराठी रसिक मनाला ते भावले. राष्ट्रीय आंतरराष्ट्रीय पातळीवर मराठी चित्रपटांना आपला ठसा उमटवला. ते गाजलेले, भावलेले, लोकप्रिय चित्रपट पुढीलप्रमाणे.

संत तुकाराम -

प्रभात फिल्म कंपनीने १९३६ मध्ये संत तुकाराम चित्रपट निर्माण केला. देशाच्या सीमा ओलांडून 'हेनिस आंतरराष्ट्रीय स्तरावर सर्वोत्कृष्ट मराठी चित्रपटाचा मान 'संत तुकाराम' या चित्रपटाला मिळाला. प्रभात फिल्मचे विष्णुपंत दामले व एस. फल्लेखल दिग्दर्शित आणि विष्णुपंत पागनिस यांच्या प्रयत्नांने मुंबईत हा चित्रपट ५५ आठवडे चालला. त्यानंतर त्रामीण भागात तो पडद्यावर झळकला. आंतरराष्ट्रीय पातळीवर बोटीने हा चित्रपट पाठवण्यात आला होता.

श्यामची आई -

१९५४ ही कादंबरी जीवनाच्या आदर्श मूल्यांची जोपासना करणाऱ्या पांडुरंग सदाशिव साने गुरुजी यांनी लेखित, संस्कारशील व संयत भाषेत मातेचे व संस्काराचे माहात्म्य सांगण्यासाठी लिहिले. या कादंबरीवर

शवास -

२००८ भारतातर्फे ऑस्कर पुरस्कारासाठी आंतरराष्ट्रीय पातळीवर 'शवास' चित्रपटास स्थान मिळाले. राष्ट्रीय पातळीवरील सर्वोच्च चित्रपटाचा सन्मान मिळाला. मराठी चित्रपटसृष्टीला दुसऱ्यांदा सुवर्णकमळाचा मान मिळाला. माधवी घांगुरे यांच्या कथेवर आधारलेला अरुण गोडबोले दिग्दर्शित हा चित्रपट वेगळा विषय घेऊन आला. त्यामुळे मराठी सिनेमाचे क्षितिज विस्तारले आहे.

शाळा (२०११ तिसरा राष्ट्रीय पुरस्कार) -

शाळा ही कादंबरी २००४ मध्ये प्रकाशित झाली. मिलिंद बोर्किल यांच्या 'शाळा' कादंबरीवरून 'शाळा' हा चित्रपट विक्रमी धरा मिळवून गेला. पौर्वादावस्थेतील मुलांची प्रेम कथांना दाखवणारा हा चित्रपट खूपच वैशिष्ट्यपूर्ण ठरला. या चित्रपटाने राष्ट्रीय पुरस्कारापर्यंत मजल मारली. सुनय डहाके यांचे दिग्दर्शन असलेला हा चित्रपट रसिकांच्या मनावर अधिराज्य गाजवताना दिसतो. शाळकरी मुलांचे भावविश्व, भावदर्शन, बोलकांनो भाषावध केले आहे. शाळा चित्रपट पाहणारा प्रत्येक प्रेक्षक आपल्या शाळेय जीवनातील स्मृतींना हक्कून जातो. ह्या अप्रतिम कलाकृतीत लोकांची स्वभाव वैशिष्ट्ये, निसर्गचित्रण उदावदार झाले आहे.

कोर्ट -

२०१८ भारतीय न्यायव्यवस्थेवर भाष्य करणारा चैतन्य ताम्हणे लिखित-दिग्दर्शित कोर्ट या मराठी चित्रपटाची विशेषत्वाने दखल घ्यावी लागते. मराठीसह, इंग्रजी, हिंदी, गुजराती अशा चार भाषांत प्रदर्शित झाला. २०१४ चा सर्वोत्कृष्ट राष्ट्रीय चित्रपटाचा पुरस्काराने आणि ७९ व्या क्लेस आंतरराष्ट्रीय महोत्सवात हॉरयझन कौटुंबीमध्ये सर्वोत्कृष्ट मराठी चित्रपट म्हणून गौरवण्यात आले. मुंबई, कोएना, सिंगापूर आंतरराष्ट्रीय चित्रपट महोत्सवात कोर्ट ने १८ पुरस्कार मिळवले.

सारांश -

साहित्य व चित्रपट या एकाच नाण्याच्या बाजू आहेत. चित्रपटाने अनेक साहित्यकृतीतील वास्तव जीवन प्रश्न, समस्या, बहुजन समाजापर्यंत पोहचवल्या. साहित्याने चित्रपट या दृक्श्राव्य माध्यमाला बळ दिले. मनोरंजनावरील समाजजागृती, समाजबोधन या हेतूने समाजातील वास्तव जाणवला प्रकाशात आणले लेखकाच्या साहित्याचे विषय आणि आशय काळानुसार बदलतात. त्याप्रमाणे नवे नवे विषय चित्रपटाच्या माध्यमातून प्रसारित केले जातात. साहित्यकृती ते चित्रपट या प्रवासात अनेकांचे कौशल्य प्रकट होत असते. समाजाच्या अभिरुचीनुसार चित्रपटाचा आशय बदललेला आहे. अनेक लोकप्रिय चित्रपटांना राष्ट्रीय पुरस्कार प्राप्त झाले आहेत.

संदर्भग्रंथ:

१. भारतीय साहित्याचा चित्रपटावरील प्रभाव संपा. - मीरा देडे - पाचवडा महाविद्यालय, वार्ड - २०१६.
२. एकटा जीव - दाद कोडके - चरित्र - अनिता पाध्ये - अनुबंध प्रकाशन - पुणे २००६.
३. कशाला उद्याची बात - शांता हुबळीकर - विद्या प्रकाशन - पुणे - १९९०
४. रंगकर्मी - निळू फुले - संजय डहाके - अमोद प्रकाशन, बोरीवली, मुंबई २००९.

Impact Factor - 6.261

ISSN - 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION
RESEARCH JOURNEY
Multidisciplinary International E-Research Journal

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

January - 2019
SPECIAL ISSUE- 82 (A)**पटकथा लेखन : स्वरूप आणि चिकित्सा**

अतिथी संपादक :

डॉ. इंद्रजित जाधव
प्राचार्य,बी.डी. काळे महाविद्यालय, घोडेगाव
ता. आंबेगाव, जि. पुणे

विशेषांक सहसंपादक :

प्रा. पोपट माने, डॉ. पुरुषोत्तम काळे

विशेषांक संपादक :

डॉ. झानेश्वर वाल्हेकर
मराठी विभाग प्रमुखबी.डी. काळे महाविद्यालय, घोडेगाव
ता. आंबेगाव, जि. पुणे

मुख्य संपादक :

डॉ. धनराज धनगर



This Journal is indexed in :
- UGC Approved Journal
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmoc Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)
- Indian Citation Index (ICI)
- Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

SWATIDHAN PUBLICATIONS



'RESEARCH JOURNEY' International E- Research Journal
Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)
Special Issue 84 : बदलते सांस्कृतिक पर्यावरण आणि मराठी कविता
UGC Approved Journal

ISSN :
2348-7143
January-2019**अनुक्रमणिका**

अ.क्र.	शीर्षक	लेखक/लेखिका	पृ.क्र.
1	बदलत्या सांस्कृतिक पर्यावरणातील जागतिकीकरण व मराठी कवितेतील वास्तव	डॉ. बाळकृष्ण लळीत	03
2	डॉ. अरुणा ढेरे आणि सौ कल्पना दुधाळ यांच्या कवितेतील सांस्कृतिक परिप्रेक्ष्याचे वेगळेपण	डॉ. मधुकर मोकाशी	09
3	दलित कवयित्रींच्या कवितेतील सांस्कृतिक पर्यावरण	डॉ. रामलीला पवार	12
4	गोमंतकातील सांस्कृतिक स्थित्यंतरे आणि मराठी कविता	प्रा. विनय मडगांवकर	19
5	बदलते सांस्कृतिक पर्यावरण आणि ग्रामीण कविता	प्रा. विजय जाधव	25
6	सांस्कृतिक पर्यावरण आणि मराठी कविता	डॉ. सुनील निगडे	29
7	मुंबई महानगरीय कवितांमधील विश्व	डॉ. प्रतिभा घाग	34
8	सांस्कृतिक पर्यावरण आणि मराठी कविता सहसंबंध	डॉ. सी. मंगल डोंगरे	40
9	भूईशास्त्र या काव्य संग्रहातील सांस्कृतिक पर्यावरण	प्रा. संदीप लांडगे	43
10	सांस्कृतिक पर्यावरण आणि स्त्रीवादी कविता	डॉ. गीता गवस-येल्लेकर	46
11	सांस्कृतिक पर्यावरण आणि आदिवासी कविता	प्रा. एम. एम. बागुल	56
12	विडंबन काव्याचे उत्तम दर्शन - डोंडूची फुले	डॉ. जगदीश शेवते	61
13	राजन गवस यांच्या कवितेतील पर्यावरणीय संदर्भ	डॉ. विजय बालचरे	64
14	स्त्रियांच्या स्त्रीवादी कवितेतील स्त्री संबंधित जीवनवास्तव	सरिता सोमाणी	73
15	सांस्कृतिक पर्यावरण आणि दलित कविता (Abstract)	डॉ. अतुल चिरे	79
16	मराठी कवितेची पर्यावरणवादी समीक्षा	डॉ. भरत जाधव	81

या अंकाचे सर्व अधिकार प्रकाशकांनी राखून ठेवलेले आहेत. प्रकाशक, संपादक यांच्या पूर्वपरवानगीशिवाय या अंकाचे किंवा त्यातील लेखांचे पुनर्प्रकाशन करता येणार नाही. संपादित विशेष लेख/संशोधन निबंधातून व्यक्त झालेली मते ही त्या लेखांच्या लेखकांची वैयक्तिक मते आहेत त्यांच्याशी प्रकाशक सहमत असतीलच असे नाही. लेखांच्या मूळ मालकी हक्कासंदर्भात (कॉपी राईट्सची) सर्व ज संबंधित लेखकांची आहे.

Website - www.researchjourney.netEmail - researchjourney2014@gmail.com

'RESEARCH JOURNEY' International E- Research Journal
Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)
Special Issue 84 : बदलते सांस्कृतिक पर्यावरण आणि मराठी कविता
UGC Approved Journal

ISSN :
2348-7143
January-2019

सांस्कृतिक पर्यावरण आणि मराठी कविता सहसंबंध

डॉ. सी. मंगल ए. डोंगरे
मो. ९७६६४७८१२३

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, नारायणगाव, ता. जुन्नर, जि. पुणे.

प्रस्तावना

२००० नंतरच्या कवितांमध्ये बदलते सांस्कृतिक पर्यावरण आले आहे. भारताच्या अनेकविध स्थित्यंतराच्या पार्श्वभूमीवर जागतिकीकरणाचा भल्याबुऱ्या परिणामांचा विचार करणे क्रमप्राप्त ठरते. इंटरनेट, मोबाईलच्या जमान्यात माहितीचा धवधवा, जाहिरातीचे कुण, मोबाईलची कुजबूज वाढली आहे. भारतातील बहुतेक जनता मुलभूत गरजांना अजूनही वंचित आहे. तसेच जातीयवाद, दंगली, दहशतवाद, धर्माधता, अंधश्रद्धा, स्त्री अत्याचार, व्यसनाधिनता, प्रदुषण, कुपोषण, पर्यावरणाचा न्हास, मूल्यांचा न्हास, वाढते शहरीकरण या समस्यांमुळे माणूस माणुसकीला पारखा होत चालला आहे.

जागतिकीकरणाने मराठी भाषेपुढे मोठे आव्हान उभे केले आहे. भविष्यात मराठी भाषेचे स्वरूप काय असेल? हे आक्रमण केवळ संस्कृतीवर रेणार आहे. सामाजिक स्थैर्य उळमळीत होणार आहे. सगळे जग जवळ आले पण अगदी जवळचा माणूस दूर कसा लोटला गेला आहे हे कधी कळलेच नाही.

जागतिकीकरणाच्या लाटेत माणुसकीला जपणारी अक्षरे राहतील की नाही याची शंका निर्माण झाली आहे. पाश्चात्य संस्कृतीचे आक्रमण, शेतकऱ्यांच्या आलहत्या, आचार संस्कृती, घटस्फोटाचे वाढते प्रमाण, पार्टी संस्कृती, बदलती जीवनशैली, उध्वस्त कुटुंबसंस्था असे बदल सामोरे जावे लागत आहेत.

संगणकक्रांती, इंटरनेट, कॉलसेंटर, मॉलसंस्कृती, पर्यावरणाच्या, मुक्त अर्थव्यवस्था यामुळे भारतीयांच्या जीवनपद्धतीत अमुलाग बदल झाले. लोकांच्या अस्तित्वात परंपरांना धक्के बसले, पैसा केंद्रस्थानी आला आहे. मराठी कवितेतही जागतिकीकरणाचे संदर्भ आले आहेत. जागतिकीकरणाच्या परिणामांचा वेध घेण्यात कवी यशस्वी झाले आहेत. वाचकांच्या मनाला भिडण्याची संवेदनशीलता कवींच्या कवितेतून प्रत्ययास येते.

मुबारक शेख : 'दहशतनामा'

या कवितासंग्रहामध्ये जागतिकीकरणामुळे दहशतीचे वातावरण निर्माण झाले आहे. काश्मिरमध्ये धूर, दिल्लीचे हुंदके, गुजरातचे अश्रू, मुंबईतले बॉम्बस्फोट यामुळे जनता बेचैन श्वास घेत आहे. अतिरेकी बॉम्बस्फोटाची मालिका सुरू झाल्यापासून ईदला लोक घराकडे फिरकेनासे झाले, असे कवी म्हणतात. अचानक दंगल सुरू झाली. दंगलखोरांनी पूर्व वैमनस्यातून भांडणे, कलह, कत्तली केल्या. जालपोल, दगडफेक, कफरू जारी केला जातो. बॉम्बस्फोटाची ठिकाणे कधी मंदिर तर कधी मशिव. मुबारक शेख यांच्या कवितेतील वातावरण मुंबईचे आहे.

या काव्यसंग्रहात हिंदी शब्द : बेजान कविता, दुश्मन, कवर, कवितांचा आयना, हम करे सो कायदा, जिहादी, खुले आम, मुल्ला, नादान, हवाला, जन्नत, रंदा, ऐय्याशी काबुलीवाला, तालिबानी, फतवा, बेलगाम इस्लाम खतरे मे है, नमाज, मुहल्ला, जुलूस, नवी का दामन नही छोडेंगे, तलाक, बंदे, फातिमा, अन्वर, मेरा बेटा वैसा नही था इ.

अलिकडच्या काव्यसंग्रहांमध्ये इंग्रजी शब्द आले आहेत. त्यामध्ये महानगरातील अपार्टमेंट, पप्पा, मर्फी, शहराचे पोर्ट्रेट, नॅक्झस, रंगाचा फ्लो, ग्रीनचे पंचेस, ब्रशचे स्टोक्स, सिग्नल रेड, स्टेनगन, प्रेतांचे तुकडे पोस्टमार्टमसाठी उचलले जातात, हार अलर्ट, मास्टरआईड, आरडीएक्सची खोकी, विदाऊट चेक, क्रुसेडच्या नावाखाली किडनॅपिंग, सोडा वॉटरच्या वाटल्या, एन्काऊंटर, धर्ड डिग्री अपार्टमेंट या शब्दांचे संदर्भ मुंबईचे वातावरण दर्शविते.

Website - www.researchjourney.netEmail - researchjourney2014@gmail.com

Impact Factor - 6.261

ISSN - 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION

RESEARCH JOURNEY

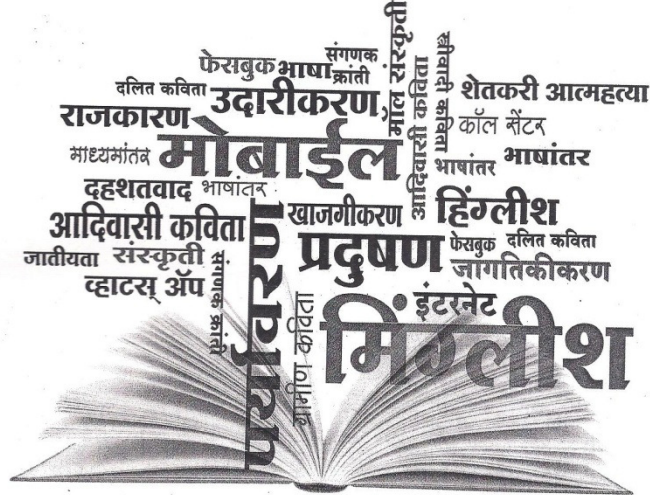
INTERNATIONAL E-RESEARCH JOURNAL

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

January - 2019

Special Issue - 84

बदलते सांस्कृतिक पर्यावरण आणि मराठी कविता



अतिथी संपादक :

डॉ. आर.बी. डेरे

प्राचार्य,

शंकराव भेलके महाविद्यालय,
नसरापूर, ता. भोर, जि. पुणे

विशेषांक संपादक :

डॉ. जगदीश शेवते

मराठी विभाग प्रमुख,

शंकराव भेलके महाविद्यालय,
नसरापूर, ता. भोर, जि. पुणे

विशेषांक सहसंपादक :

प्रा. संदीप लांडगे

मराठी विभाग,

शंकराव भेलके महाविद्यालय,
नसरापूर, ता. भोर, जि. पुणे

मुख्य संपादक :

डॉ. धनराज धनगर (खेवला)

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal



Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)

Special Issue 97 : समीक्षा आणि संशोधन
UGC Approved Journal

ISSN :

2348-7143

January-2019

अनुक्रमिका

अ.नं.	लेखाचे शीर्षक	लेखक / लेखिका	पृष्ठ क्र.
1	समीक्षा संकल्पना व स्वरूप	डॉ. प्रतिभा घाग	05
2	समीक्षेच्या विविध पद्धती	प्रा. रामदास टेकाळे	07
3	समीक्षेच्या विविध पद्धती	प्रा. कोमल गहाव	14
4	समीक्षेच्या विविध पद्धती	प्रा. अरविनी दळवी	19
5	समीक्षा आणि समीक्षा पद्धती	डॉ. आनंद वारके	22
6	1920-1945 या कालखंडातील समीक्षा	डॉ. एकनाथ डोंगे	27
7	1945 नंतरची समीक्षा	डॉ. सुनिता वहितके	31
8	स्त्रीवादी समीक्षा : स्वरूप आणि दिशा	डॉ. रंजना कदम	33
9	संशोधन संकल्पना व स्वरूप	डॉ. निलेश खरात	37
10	संशोधन संकल्पना व स्वरूप	सौ. भाग्यश्री गुजर	40
11	संशोधन संकल्पना व स्वरूप	प्रा. सुरेश मेहेर	45
12	संशोधन संकल्पना व स्वरूप	डॉ. मछिंद्र गोटे	48
13	वाङ्मयीन संशोधनाची अभ्यासक्षेत्रे	डॉ. सुनिल घनकुटे	52
14	मराठी कादंबरी सद्यस्थिती व संशोधन	डॉ. अशोक लिंबेकर	56
15	साहित्यकृतीचे माध्यमांतर : संशोधनाची अभ्यासक्षेत्रे	डॉ. राजेंद्र थोरात	60
16	विज्ञान साहित्याचे संशोधन	डॉ. रावसाहेब ननवरे	66
17	आदिवासी साहित्य : स्वरूप आणि दिशा	डॉ. उमेश गिरसाठ	70
18	मराठी साहित्यातील मार्क्सवादी समीक्षा : एक आकलन	डॉ. दत्तात्रय गंधारे	79
19	साहित्याचे इंटर लॉलित क्षेत्रातील संशोधन : एक नवे अभ्यासक्षेत्र	प्रा. मनोज तेलोरे	82
20	आदिवासी साहित्य : समीक्षा व संशोधन	प्रा. अनिता सुरकुले	85
21	अहिराणी साहित्य : समीक्षा आणि संशोधन	डॉ. विजया पाटील	89
22	भटक्या जमातीचे लोकजीवन संस्कृतीविषयक संशोधन	डॉ. अनुल चौरे	94
23	महानुभाव वाङ्मयाचे संशोधन	डॉ. किरण वाघमारे	98
24	भटक्या जमातीचे लोकजीवन : संस्कृतीविषयक संशोधन	प्रा. महेंद्र पाटील	102
25	महानुभाव कोष वाङ्मय संशोधनाचे वर्तमान स्वरूप	डॉ. अण्णा वैद्य	108
26	दृष्टांतपाठातील बोध स्वरूप व आशय	डॉ. पुरुषोत्तम जुने	113
27	संत साहित्यातील समाज प्रबोधन	डॉ. संतोष कदम	117
28	संत साहित्यातील स्त्री संतांचे योगदान	प्रा. सौ. सुलभा मोहिते	122
29	तुकोबारायांच्या गुरुपरंपरेचे संशोधन : काही दिशा	डॉ. दत्तात्रय डुंबरे	128
30	ज्ञानदेवांची अलौकीक काव्यप्रतिभा : विशेष संदर्भ हरिपाठ	प्रा. अरविनी महाले	141
31	भटक्या जमातीचे लोकजीवन व लोकसंस्कृती	डॉ. अनिल गर्जे	147
32	संत तुकारामांच्या उपमा दृष्टांतील वैचारिकता	डॉ. मंगल डोंगरे	152
33	मराठी कथेतील मनोविश्लेषणाचे स्वरूप	डॉ. अनिल उगले	158
34	स्वातंत्र्यपूर्वकाळीन मराठी साहित्य व राजकीय संसूचन	प्रा. वर्षा काकड	161

3

Website - www.researchjourney.netEmail - researchjourney2014@gmail.com

'RESEARCH JOURNEY' International Multidisciplinary E- Research Journal



Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)

Special Issue 97 : समीक्षा आणि संशोधन
UGC Approved Journal

ISSN :

2348-7143

January-2019

संत साहित्य: समीक्षा व संशोधन
संत तुकारामांच्या उपमा दृष्टांतातील वैचारिकता

डॉ. सौ. मंगल एकनाथ डोंगरे

कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय,
नारायणगाव, ता.- जुन्नर, जि. - पुणे.

प्रस्तावना -

अणुरेणुया थोकाडा ।

तुका आकाशाएवढा ।।

संत तुकाराम गाथा हा केवळ भक्तांनी वाचावयाचा ग्रंथ नाही, तर समाजात आणि कौटुंबिक जीवनात सद्भावना, सुसंस्कृतपणा व सामंजस्य निर्माण व्हावे, अशी मनिषा बाळगणाऱ्या सर्वांना ही गाथा म्हणजे मार्गदर्शक वाटावी इतके तिचे सामर्थ्य आहे. आजच्या भांडवलवादाच्या, चिंताप्रसूत, स्पर्धेच्या, धावपळीच्या युगात तुकोबांचे प्रपंचविज्ञान, समाजचिंतन मार्गदर्शक ठरणारे आहे. तर्कशुद्ध विचारांचा आदर्श वस्तुपाठ म्हणून या अभंगाकडे बघता येईल. सद्धर्म, सत्संग, सत्कर्म, समाजसेवा, सार्वजनिक जीवनात नवे वैचारिक परिवर्तन घडवून आणतील, इतके हे काव्य सामर्थ्यवान आहे. समाजचिंतनाची नवी परिमाणे, नव्या कक्षा, नवी क्षितिजे यांचा प्रत्यय आणून देणारी तुकोबांची अभंगवाणी महाराष्ट्राची अमृतसंजीवनी आहे. तुकोबांच्या सर्वगुणसंपन्न आणि सहजस्फूर्त काव्याचा अंतर्भाव अक्षर-वाङ्मयात होतो. कारण अलंकार, औचित्यविवेक, रसविचार, कल्पकता, भावनात्मकता, वैचारिकता, आत्मनिष्ठा, या साहित्यमूल्यांनी हे काव्य विभूषित झाले आहे. त्याचा प्रसार आणि प्रभाव देश, काल, भाषा यांच्या सीमारेषा ओलांडून गेला आहे, तसेच विविध भाषांत अनुवादीत होण्याचे भाग्य या काव्याला लाभले आहे.

आत्मानुभावी पुरुषांची वचने सिध्दांतरूप असतात म्हणूनच, ती सामान्यांच्या हृदयाशी जाऊन भिडतात. सिध्दांत, सुभाषिते, वचने, वाक्प्रचार यामध्ये अल्पाक्षरत्व असते. कमीत कमी शब्दातून जास्तीत जास्त आशय सांगण्याचे सामर्थ्य या काव्यात असते. चिरंतन सत्याचे अधिष्ठान असलेले तुकोबांचे काव्य सर्वतोमुखी होऊन, मराठी भाषेला वैभव आणि सामर्थ्य प्राप्त झाले आहे. अल्पाक्षर रमणीयत्वामुळे तुकोबांचे विचार जनमानसात स्थिर झाले आहेत. जीवनातील नानाविध अनुभवांना त्यांनी कमालीच्या सहजपणे शब्दबद्ध केले आहे.

ईश्वरभक्तीच्या आत्यंतिक आवेगात तुकोबांना स्फुरलेली अभंगवाणी पराकाष्ठेची गोड व काव्यमय आहे. मनाला प्रसन्न करणारी, भक्तीभावनेने भारवलेले हे रसरसलेले काव्य सर्वांच्या हृदयाचा ठाव घेते. तुकोबांची मानसिक स्थिती आणि वेगवेगळ्या प्रसंगाचे भावनांचे कड, उत्कटपणे प्रकट झाले आहेत. ईश्वरी साक्षात्कारानंतर जो एक अनामिक व अतिउत्कट आनंद त्यांच्या हृदयातून ओसंडून वाहू लागला, त्याचे धुंद वर्णन त्यांनी केले आहे.

आनंदाचे डोही आनंद तरंग । आनंदाचे अंग आनंदची ॥ ३२४१

यानंतर नव्या सामर्थ्याच्या स्वराने त्यांचे काव्य फुलले. जनाबद्दलचा विलक्षण कळवळा त्यांच्या काव्यातून उचंबळून आला. सामान्यांच्या सुखदुःखाशी ते समरस झाले. याच भावनेतून त्यांनी समाजाला उपदेश केला. अध्यात्म आणि व्यवहार, प्रारब्ध आणि प्रयत्न, भक्ती आणि कर्म, यांची सांगड घालण्यास त्यांनी समाजाला सांगितले. सतत झगडत राहण्याच्या त्यांच्या अनुभवांमुळे काव्यात प्रसंगी जहालपणा आला आहे. तसेच त्यांच्या आक्रमक भावनेतही सौंदर्य दिसते. तुकोबांचे काव्य सामाजिक जीवन स्वच्छ करणे, या हेतूने प्रेरीत झालेले दिसते.

152

Website - www.researchjourney.netEmail - researchjourney2014@gmail.com

Impact Factor - 6.261

ISSN - 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION

RESEARCH JOURNEY

INTERNATIONAL E-RESEARCH JOURNAL

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

January - 2019

SPECIAL ISSUE- 99 (B)

**Physical Education, Sports,
Yoga & Psychology**



Chief Editor :
Dr. Dhanraj T. Dhangar
Yeola, Dist. Nashik (MS) India.



This Journal is indexed in :
• UGC Approved Journal
• Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
• Cosmos Impact Factor (CIF)
• Global Impact Factor (GIF)
• International Impact Factor Services (IIFS)
• Indian Citation Index (ICI)
• Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

SWATIDHAN PUBLICATIONS

Scanned by CamScanner



'RESEARCH JOURNEY' International E-Research Journal
Impact Factor - (SJIF) - 6.261, (CIF) - 3.452(2015), (GIF) - 0.676 (2015)
Special Issue 99(B)- Physical Education, Sports, Yoga & Psychology
UGC Approved Journal

ISSN :
2348-7143
Jan-2019

INDEX

No.	Title of the Paper	Author's Name	Page No.
1	A Comparative Study of Physical Capacity Between Kabaddi and Kho-Kho Players	Ashish M. Talekar	05
2	A Study of Anthropometric Variables of Senior Medalist and Non Medalist Fencers.	Amey Vinayak Kale	09
3	Effect of Psychological Training on Competition Stress of Wrestling Players	Shendkar Sheetal Laxman	13
4	Effect of Mental Imagery Training Program on Accuracy Throw Skill Performance of Handball Players	Dinesh Utkrede	16
5	Differences in Executive Functioning in Adolescents by Using Bayesian Statistics	Walke Santosh	20
6	Physical Activity Behavior Change in PE Teachers through Mobile Technology	Nishigandha Patil	23
7	Correlation Between Sport Specific Personality and Achievement Motivation of Male Kabaddi Players	Shinde Vijaykumar B. & Dhame Ganesh M.	29
8	Grading Scale for Handball Players Performance Analysis	Umeshraj Paneru	34
9	A Comparative Study of Aggression in Male Tribal & Non-Tribal Cricket Players of Nashik District	Sagar P. Dhikale & Shashikant Pardeshi	39
10	Effect of Physical Education Program on Physical Fitness of First Year College Girls From Pratibha College, Chinchwad	Anand Lunkad & Ekta Jadhav	41
11	Rehabilitation of Sports Injuries Using Yoga Postures	Rupesh Thopate	46
12	Effect of Meditation and Pranayam on Physiology of Players	Nandkishore Deshpande & Vaishali Madhekar	52
13	Comparative Study of Lifestyle Among Different Professionals In Pune District.	Anil Kisan Bade & Balaji S. Pote	54
14	Family Environment, Coping With Resources And Occupational Stress in Women	Dilip Shrivane	57
15	Job Satisfaction In Physical Education Teachers	Poonam Bhandari & Swatendra Singh	65
16	Effects of Yogic Exercise on Selected Psychological Variables Among College Level Students	Prashant B Chavan	68
17	Management of Stress among Postgraduate Students	Vidya Pathare & Aher Sharad	71
18	The Effect of Video and Visualization Training on Batting Performance In Cricket.	Kute Sunil Baburao	73
19	Effect of Yogasana on Flexibility among Kabaddi Girls Players	Sarode Dinesh	77
20	Effects of Yogic Practices on Flexibility of College Girls In Junagadh District of Gujarat	Rekhabeen Kachadiya	80
21	Analytical Study on Physical Fitness of Volleyball Players And Kabbadi Players In Shree Somnath Sanskrit University	Jayeshkumar D. Mungara	82
22	A Comparison of Physical Fitness of Team and Individual Players	Chimate Dnyaneshwar Pandurang	84
23	A Study of Psychological well-being and Occupational Stress between Organic and Conventional Farmers	Deepa Naik	88
24	Professional Quality of Life and Resilience Among Primary School Teachers	Satpute A., Thange S., & Naik D	94
25	Role of Sport in the Indian Society : A Study	Langade Sunil & Warule Nilesh	101
26	A study of correlation between the students Home adjustment and their Health, Emotional and Social adjustment.	Sunil Shinde	106
27	A Study of Effect of Sports Activities on Mental Health and Locus of Control of College Youth	Randhir Jadhav	109

3

Website - www.researchjourney.net

Email - researchjourney2014@gmail.com

Scanned by CamScanner

Impact Factor - 6.261

ISSN - 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION

RESEARCH JOURNEY

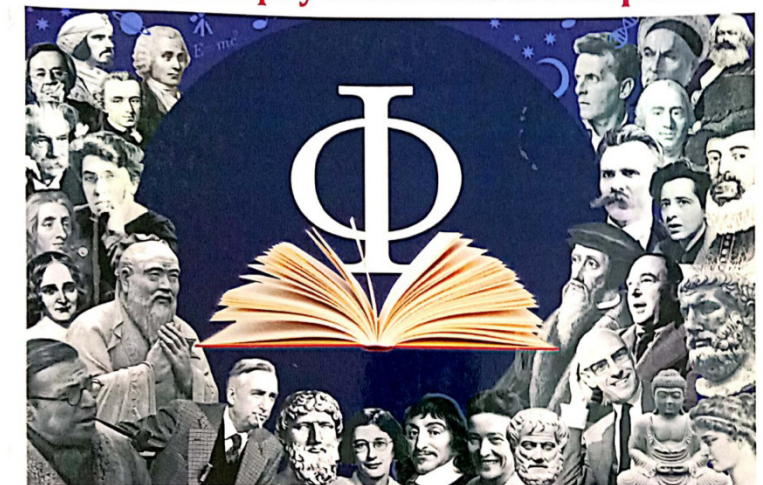
INTERNATIONAL E-RESEARCH JOURNAL

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

February - 2019

Special Issue - 126

**Teaching, Research & Extension
in Philosophy : Problems & Prospects**



Guest Editor :
Dr. Sudhir D. Ingale
I/C Principal
Mudhoji College, Phaltan,
Dist. Satara (MS) India.

Executive Editors of the Issue :
Dr. Navnath Raskar
Dr. Sunildatt Gavare

Chief Editor :
Dr. Dhanraj T. Dhangar
Yeola, Dist. Nashik (MS) India.



This Journal is indexed in :
• UGC Approved Journal
• Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
• Cosmos Impact Factor (CIF)
• Global Impact Factor (GIF)
• International Impact Factor Services (IIFS)
• Indian Citation Index (ICI)
• Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

SWATIDHAN PUBLICATIONS

Scanned by CamScanner

INDEX

No.	Title of the Paper	Author's Name	Page No.
1	A Poor, Old, Distant Cousin	Prof. (Dr.) S. M. Bhavne	05
2	Impact of Philosophy on Society : An Overview	Dr. Khalil N. Sayyed	07
3	Methods and Techniques for Philosophical Teaching	Dr. Rahul Kapure	11
4	Mystical Philosophy of Karl Jaspers	Dr. Amita Valmiki	14
5	Components of Field Work in Research of Social Sciences	Mr. Manoj Patil	18
6	Problems of Extension of Philosophy	Asst. Prof. Rajani A. Kale	22
7	Research Manners in Social Sciences	Pandharinath Kadam	26
8	Social Philosophy in Rajarshi Shahu Maharaj	Dr. Ganesh Belambe	29
9	Mental Health among Professional and Non-Professional Women: A Clinical Study	Prof. Dr. S. H. Mohite	32
10	A Study of Mental Health among Persons in Swadhyayee and Non-Swadhyayee Pariwar	Dr. Ajit B. Chandanshive	35
11	A Study of Mental Health among Social Media Users and Social Media Non-Users	Dr. Abhimanyu Dhormare	40
12	Health and Psychosocial Problems	Dr. S.D. Patankar	45
13	Youth Suicide In India	Dr. D. P. Pawar	49
14	Study of Social Support and Mental Health of College Students	Dr. Sandip M. Mali	55
15	Psychosocial Problem Occupational stress and Job Satisfaction of Advocates	Dr. Dilip Shivane	61
16	Social & Personality Development in Adolescence with Special Reference to Psychosocial Problems in the Development of Self Concept & Parent-Child Relationship	Mr. Rajatna D. Khillare	69
17	Current Trends in Higher Education	Prof. Munguskar Anil Madhukar	72
18	Social Maturity & Emotional Maturity Among Adolescents	Smt. Manbhav S. D.	75
19	Shopping Mall as an Epitome of Employment	Mr. Santosh S. Pawar	79
20	Impact of Humanism in the Untouchable by Mulk Raj Anand and the Color of Water by James McBride on the Students : A Comparative Study	Mr. Shinde Ashok Krishna	82
21	नीतिशास्त्र के सिद्धांत : एक विवेचन	डॉ. अतुल महाजन	88
22	पद्धतीशास्त्र : एक तात्त्विक विवेचन	डॉ. मोहित टंडन	95
23	तत्त्वज्ञान परिशीलन	डॉ. शर्मिला वीरकर	99
24	तत्त्वज्ञान विस्तारसाठी कृती कार्यक्रम	डॉ. जयसिंग सावंत	100
25	तत्त्वज्ञान विस्तारसाठी कृती कार्यक्रम	डॉ. बाळासाहेब मुळीक	102
26	तत्त्वज्ञान - अध्ययन-अध्यापन- संशोधन	डॉ. सुधीर पिठके	104
27	तत्त्वज्ञान विस्तारसाठी कृती कार्यक्रम	डॉ. अमन बगडे	106
28	तत्त्वज्ञानाविषयी विद्यार्थी, पालक, समाज यांची धारणा	डॉ. बालाजी तुराडे	107
29	तत्त्वज्ञान विस्तारतील अडचणी	प्रा. धनराज हाडुके	108
30	तत्त्वज्ञानाविषयी विद्यार्थी, पालक, समाज यांची धारणा	प्रा. कामाजी सुर्यनाथ	109
31	मानवी जीवनाने तत्त्वज्ञानाची आवश्यकता	गंगाधर सोनकांबळे	110

RESEARCH JOURNEY

INTERNATIONAL E-RESEARCH JOURNAL

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL
February - 2019 Special Issue - 121 (B)

STRESS MANAGEMENT AT THE WORK PLACE



Guest Editor :
Dr. Pandurang Gaikwad
Principal
Mahatma Phule Mahavidyala's
Pimpri-Waghere, Pune

Chief Editor :
Dr. Dhanraj T. Dhangar
Yeola, Dist. Nashik (MS) India.

Executive Editors of the Issue :
Dr. Pandurang K. Lohote
Prof. Uddhav M. Ghodake
Prof. Babasaheb Pawal
Dr. Pratima B. Kadam
Dr. Bharati J. Yadav
Prof. Sunil Salake
Dr. Rajesh T. Birajdar



This journal is indexed in :
• UGC Approved Journal
• Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
• Cosmos Impact Factor (CIF)
• Global Impact Factor (GIF)
• International Impact Factor Services (IIFS)
• Indian Citation Index (ICI)
• Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

SWATIDHAN PUBLICATIONS

INDEX

No.	Title of the Paper	Author's Name	Page No.
1	Study on Stress Among Undergraduate Students of Government Aided College In Sivagangai District, Tamil Nadu	Mr. Mari G. & Mr. Uddhav Ghodake	05
2	Emotional Intelligence And occupational Stress of Graduate & Post Graduate College Teachers	Dr. Zunjarrao Kadam	11
3	Comparative Study of Mental Health Among Different Professionals in Pune District	Anil Kisan Bode	13
4	Stress Management among College Students	Mr. Tulshiram Dabde	17
5	Mental Health of Junior College Student in Relation To Academic Stress	Dr. Zunjarrao Kadam	22
6	Stress Management at the Workplace	Chandra Mohan Joshi	26
7	Occupational Stress and Emotional Intelligence of Vocational And None Vocational Workers	Dr. Dilip Shivane	30
8	Study on Academic Stress Among Higher Secondary Students	Prof. Dr. Tanaji Hatekar	38
9	Basic Hockey Skill Development Through Audio-Visual Aids and Training	Dr. Ajitkumar Kadam	43
10	Dominance of Culture in The Plays of Rahul Varma	Dr. Manoj C. Zade & Mr. Tulshiram L. Dabde	46
11	निसर्गोपचार व योगातून तणाचे व्यवस्थापन	प्रा. भाऊसाहेब थोरात	51
12	टर्फ क्रिकेट आणि मॅटींग क्रिकेट यावरील फ्लेडाजॉच्या फ्लेडाजी कौशल्य कार्यमनाचा तुलनात्मक अभ्यास	प्रा. अनिल सोनवणे	54
13	खेळाडूंचे तणा व्यवस्थापन व शिथिलीकरण पद्धती	प्रा. मुल्ला हमजा	57
14	ताणतणाव व्यवस्थापन	डॉ. सीमा चव्हाण	60
15	संगीत द्वारा तणाव प्रबंधन	डॉ. खेता वेगड	64
16	मानसिक तणावाचे स्वरूप व उपाय	प्रा. सतीश मुंडे	69
17	जुन्नर तालुक्यातील विविध शाळांमधील अनुदानित आणि विनाअनुदानित शिक्षकांच्या कार्यसमाधानाचा तुलनात्मक अभ्यास	श्री. संदिप खिलारे	72
18	ताणाचे व्यवस्थापन	प्रा. पद्माकर गाडेकर	75
19	ताण तणाव व्यवस्थापनात योगाचा प्रभाव	प्रा. रणधीर जाधव	79
20	विधवा महिला आणि विवाहित महिला यांच्या आशावाद, निराशावाद, अभिवृत्ती आणि चिंतेचा तुलनात्मक अभ्यास	कु. ज्योती मुळीक व डॉ. मोहन निंबाळकर	83
21	शासकीय रुग्णालय आणि खाजगी रुग्णालयांमध्ये काम करणाऱ्या परिचारिकांमधील भूमिका, ताण आणि आशावाद निराशावादाचा तुलनात्मक अभ्यास	कु. सना पठाण व प्रा. दत्तात्रय शिंदे	88
22	एकेरी पालकत्व व दुहेरी पालकत्व असलेल्या मुलांच्या पालक - बालक नातेसंबंध आणि व्यक्तीमत्वाचा तुलनात्मक अभ्यास	कु. काजल रुपनवर व प्रा. अशोक पाटील	95
23	माध्यमिक शाळेतील शिक्षक आणि प्राथमिक शाळेतील शिक्षक यांच्या अभिवृत्तीचा व कार्यसमाधानाचा तुलनात्मक अभ्यास	कु. पुजा शहा व डॉ. मोहन निंबाळकर	101
24	मधुमेह असणाऱ्या व मधुमेह नसणाऱ्या व्यक्तींच्या मानसिक घटकांचा तुलनात्मक अभ्यास करणे	कु. बंदना सुरवेसे व प्रा. डॉ. मोहन निंबाळकर	108

Impact Factor – 6.261

ISSN – 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION

RESEARCH JOURNEY

INTERNATIONAL E-RESEARCH JOURNAL

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

January - 2019

SPECIAL ISSUE- 87 (A)

Indian Financial Sector :
Challenges and Prospects

State Bank of India

Bank of Baroda

Bank of India

Central Bank of India

Union Bank

IDBI BANK

Indian Bank

ALLAH

Bank of Maharashtra

State Bank of Bikaner and Jaipur

भारतीय रिज़र्व बैंक

RESERVE BANK OF INDIA

Guest Editor :

Dr. K. K. Deshmukh

Principal,

S.N. Arts, D.J. Malpani Commerce &

B.N. Sarada Science College, Sangamner,

Tal. Sangamner, Dist. Ahmednagar (MS) India.

Executive Editor :

Dr. N. S. Sabale

Dr. G. K. Sanap

Prof. B. N. Shingade

Dr. K. D. Jadhav

Dr. P. J. Phalphale

Dr. G. R. Jaitmal

Dr. A. B. Hase

Chief Editor :

Dr. Dhanraj T. Dhangar

Yeola, Dist. Nashik (MS) India.

This journal is indexed in :

- UGC Approved Journal
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)
- Indian Citation Index (ICI)
- Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

RESEARCH JOURNEY

SWATIDHAN PUBLICATIONS

‘RESEARCH JOURNEY’ International E- Research Journal

Impact Factor - (SJIF) - 6.261 (CIF) - 3.452(2015), (GIF)-0.676 (2013)

Special Issue 87(A)- Indian Financial Sector : Challenges & Prospects

UGC Approved Journal

E-ISSN :

2348-7143

January-2019

INDEX

No.	Title of the Paper	Author's Name	Page No.
1	Challenges and Opportunities in Indian Finance Sector	Dr. Girishkumar Rana	05
2	Co-operatives and Agricultural Credit : Issues and Challenges	Dr.Avinash Raikar	11
3	Demonetization – Impact on Small Traders and Road Side Vendors	K. Naveen Kumar	13
4	Growth of Loans and Advances of Selected Urban Co-operative Credit Societies in Goa : A Study	Mr. Amrut Naik	20
5	Recent Trends in Banking Sector	Dr. Suhas Avhad	25
6	Impact of Merger Activity on Financial Performance: A Case Study of State Bank of India	Manisha Shinde & Dr. Arun Gaikwad	28
7	Challenges and Opportunities of Indian Banking	Dr. Atul Salunke	36
8	A Study of Internet Banking Service of SBI	Mr. Nitin Gaikwad & Dr Vilas Eppar	40
9	New Banking Product	Dr. R.G. Rasal & Dr. Ashok Ghorpade	45
10	Non-Performing Assets Challenges & Future	Dr. G.K. Sanap & Dr. Sandeep Irole	47
11	An Overview of Mutual Fund Houses in India	Dr. Manohar Sanap & Ms. Shephalika Gokhale	49
12	The Truth about Consolidation of National Banks in India	Dr. R.K. Datir & Dnyanesh Mahatekar	53
13	Eligibility Criteria for Car and two-Wheeler Loan	Dr. Pratap Phalphale	56
14	Indian Banking Sector : Challenges and Prospects	Dr. Parag Kadam	59
15	A Study of CSR of Nationalized Banks with Special Reference to Bank of Maharashtra	Miss. Priyanka Nalkar	64
16	Global Financial Crisis & India : Problems and Recommendations	Sachin Palande	70
17	A Study of Impact of Demonetization on Rural and Urban Area with Special Reference to Pune District	Dr. Kishor Nawale	76
18	Digital Lending : The Future of MSME Credit	Dr. Manohar Sanap & CA. Prashant V. Munot	81
19	The Study of Sanjay Gandhi Niradhar Anudan Yojana: Administrative and Implementation Perspective with Special Reference to Pune District	Dr. Manohar Sanap & Ms. Anuja Gawade	94
20	Indian Banking Sector: Challenges and Prospect	Dr. Pratap Phalphale	103
21	Digital Payment System – A Boon or Bane	Dr. Bhausaheb Pawar	108
22	Digitization of Banking Business : Opportunities and Challenges	Dr. Avinash Chintamani	113
23	Impact of the RBI's Monetary Policy on Indian Economy	Dr. Vishal Pawase	118
24	Demonetization- Impact on Indian Economy	Shrikant Fulsundar	120
25	Corporate Social Responsibility of Banking Institutes	Prof. Pratibha Pagar, Dr. Prakash Yadav	125
26	Indian Banking Sector Challenges and Prospects	Prof. Ramdas Aher	131
27	Issues of India's Public Sector Banks	Dr. Mahesh Deshmukh	135
28	Nationalization of Banks of India	Prof. Ananda Sarange	140
29	Role of Tourism in Rural Development	Mr. Namdev Devkate	142

Website – www.researchjourney.net

Email - researchjourney2014@gmail.com

Impact Factor – 6.261

ISSN – 2348-7143

INTERNATIONAL RESEARCH FELLOWS ASSOCIATION

RESEARCH JOURNEY

INTERNATIONAL E-RESEARCH JOURNAL

PEER REFREED & INDEXED JOURNAL

February - 2019

Special Issue- 107

Self Employment : A Tool of Economic Development

Economic Development

SUCCESS

Self Employment

Guest Editor :

Dr. Sanjay Chakane

Principal,

ITSPM's Arts, Science & Commerce College,

Indapur, Dist. Pune

Executive Editors :

Dr. Bhimaji Bhor

(HoD & Associate Prof. Economics)

Dr. Gajanan Kadam

(Assistant Prof. of Economics)

Dr. Tanaji Kasabe

(Assistant Prof. of Economics)

ITSPM's Arts, Science & Commerce College,

Indapur, Dist. Pune

Chief Editor :

Dr. Dhanraj Dhnagar (Yeola)

This journal is indexed in :

- UGC Approved Journal
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- Global Impact Factor (GIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)
- Indian Citation Index (ICI)
- Dictionary of Research Journal Index (DRJI)

RESEARCH JOURNEY

SWATIDHAN PUBLICATIONS



25	Self-Employment: Vocational and Professional Education, in India, in A Brief Dr. Arvind Shelar	135
26	Self-Employment Created by Micro, Small and Medium Scale Enterprises Prof. Venkat Wadgave	137
27	Agriculture Sector and Self Employment Prof. Devadatta Shelake	143
28	Self-Employment Generation in Rural Economy Dr. Harshad Jadhav	147
29	कृषी पर्यटन : कृषी क्षेत्रातील पर्यटनाची नवी दिशा डॉ. श्रीकांत फुलसुंदर	150
30	इंदापूर तालुक्यातील लहान उद्योजकांसमोरील आव्हाने, अडथळे आणि संधी डॉ. गजानन कदम व प्रा. सागर भोसले	158
31	ई-नाम शेतमाल विक्री व्यवस्थेतील सद्यस्थिती आणि उणिवांचा अभ्यास (२०१७-१८) डॉ. एम. जी. शोपटे	167
32	शेती व शेतीपूरक व्यवसायातील स्वयं रोजगाराचा विशेष अभ्यास किशोर मुठे व डॉ. आबासाहेब शिंदे	169
33	कृषी क्षेत्रातील स्वयंरोजगाराच्या संधी कु. अस्मिता राजत	173
34	स्वयंरोजगार : एक आव्हान प्रा. गौतम यादव व श्री दत्तात्रय रास्ते	178
35	मैत्रीय शेती, स्वयंरोजगार निर्मिती आणि शास्वत आर्थिक विकासाचे एक साधन श्री दत्तात्रय चव्हाण	184
36	भारतातील औद्योगिकीकरण आणि स्वयंरोजगाराची दिशा डॉ. जगन्नाथ साळवे	191
37	इंदापूर शहरातील स्वयं रोजगार निर्मितीमध्ये दुग्ध व्यवसायाचे महत्त्व प्रा. गौतम यादव व प्रा. सागर गुजराथी	196
38	भारतीय शेती क्षेत्रातील पेरू उत्पादनातून स्वयंरोजगार डॉ. आबासाहेब शिंदे	199
39	आर्थिक विकासातील रोजगार व स्वयंरोजगार निर्मितीच्या विविध योजना डॉ. एस. व्ही. डमढेरे	203
40	मशरूम शेतीतून स्वयंरोजगाराची संधी डॉ. मोहन शिंदे	207
41	आयुर्विमा प्रतिनिधी : एक स्वयंरोजगाराची संधी रविकिरण मराठे	211
42	शेत क्षेत्र आणि स्वयंरोजगार प्रा. प्रताप शिंदे	215
43	वे-रोजगार : एक सामाजिक समस्या डॉ. दिगंबर बिरादार	219
44	रिक्षा व्यवसाय : एक स्वयंरोजगार डॉ. भीमराव मोरे	223
45	शेती आव्हाने - आजच्या टेक्नोसेव्ही तरुणांसाठी स्वयंरोजगाराची संधी प्रा. शिरीष समेळ	227
46	स्त्री रोजगार - प्रशिक्षण कार्यक्रम : एक अभ्यास डॉ. सुजाता निकम	232
47	स्वयंरोजगारामध्ये वचत गटाची भूमिका : एक चिकित्सक अभ्यास प्रा. अमोल थोरात व प्रा. अमोल सरडे	235
48	दगड खाणकाम क्षेत्रातील कामगारांच्या समस्यांचा अभ्यास प्रा. सुभाष शिंदे	237
49	पर्यटन : सेवा क्षेत्रातील रोजगाराच्या नवीन संधी श्री सचिन बऱ्हाटे	242
50	कृषी क्षेत्रातील : स्वयंरोजगार संधी श्री ए. टी. करपे	248
51	उद्योग क्षेत्रातील स्वयं रोजगाराच्या संधी डॉ. डी. डी. सुपेकर	254

